

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Komparace vládnoucích režimů Čínské lidové republiky a Vietnamské socialistické republiky

Comparison of the ruling regimes of the People's Republic of China and the Socialist Republic of Vietnam

OLOMOUC 2019, Kateřina Sovíčková

Vedoucí diplomové práce: Mária Strašáková, Ph.D.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: *Komparace vládnoucích režimů Čínské lidové republiky a Vietnamské socialistické republiky* vypracovala samostatně, pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem veškeré použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis.....

Anotace

Cílem této magisterské diplomové práce je provést komparaci vládnoucích režimů Čínské lidové republiky a Vietnamské socialistické republiky a zjistit, jaké jsou mezi nimi rozdíly. V rámci práce se soustředím na období od roku 1991 do roku 2018. Součástí práce je teoretický úvod do dané problematiky, charakteristika politických režimů výše zmíněných zemí, jejich následná komparace a závěr. V analytické části jsem se v první řadě zaměřila na srovnání ústav ČLR a VSR, neboť ty představují základní právní normu státu a také na srovnání základních charakteristik obou politických režimů. Dále jsem pak porovnávala moc výkonnou, zákonodárnou a soudní, volební systém a stranický systém obou zemí. Výběr tématu byl motivován osobním zájmem o danou problematiku.

Klíčová slova: Čínská lidová republika, Vietnamská socialistická republika, politický režim, Komunistická strana Číny, Komunistická strana Vietnamu

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí magisterské diplomové práce paní Mării Strašákové Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích.

Obsah

Seznam zkratk	8
Úvod.....	9
Metodologie a struktura práce.....	11
Ediční poznámka.....	12
Teoretická část	13
1. Teoretický rámec.....	13
1.1 Politický režim	13
1.2 Typologie politických režimů	14
1.3 Totalitní režim.....	15
1.4 Autoritativní režim.....	16
1.5 Socialismus a komunismus	19
2. Specifika východoasijských politických režimů	21
Analytická část.....	23
3. Vzájemné vztahy Číny a Vietnamu.....	23
3.1 Vztahy Číny a Vietnamu do poloviny 19. století	23
3.2 Vztahy Číny a Vietnamu od poloviny 19. století do roku 1954.....	26
3.3 Vztahy Číny a Vietnamu od roku 1954 do roku 1976	29
3.4 Vztahy Číny a Vietnamu od roku 1976 do současnosti	30
4. Čínská lidová republika.....	33
4.1 Ústava a základní charakteristika politického režimu.....	33
4.2 Moc výkonná.....	35
4.2.1 Prezident.....	35
4.2.2 Vláda	36
4.3 Moc zákonodárná	37
4.4 Volby a volební systém.....	38

4.5	Politické strany a stranický systém	40
4.6	Právní systém a moc soudní	42
5.	Vietnamská socialistická republika	43
5.1	Ústava a základní charakteristika politického režimu	43
5.2	Moc výkonná.....	45
5.2.1	Prezident.....	45
5.2.2	Vláda	46
5.3	Moc zákonodárná	47
5.4	Volby a volební systém.....	48
5.5	Politické strany a stranický systém	49
5.6	Právní systém a moc soudní	51
6.	Komparativní analýza politických režimů ČLR a VSR	52
6.1	Srovnání ústav a základních charakteristik politických režimů ČLR a VSR.....	52
6.2	Srovnání moci výkonné.....	54
6.3	Srovnání moci zákonodárné	55
6.4	Srovnání volebního systému	56
6.5	Srovnání politických stran a stranických systémů	56
6.6	Srovnání právního systému a moci soudní.....	57
	Závěr	59
	Resumé.....	61
	Použitá literatura	62

Seznam zkratek

ČLOA – Čínská lidově osvobozenecá armáda

ČLR – Čínská lidová republika

KMT – Kuomintang

KSČ – Komunistická strana Číny

KSV – Komunistická strana Vietnamu

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SVP KSČ – Stálý výbor Politbyra Komunistické strany Číny

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Číny

VDR – Vietnamská demokratická republika

VSLZ – Všečínské shromáždění lidových zástupců

VNS – Vietnamská národní strana

VSR – Vietnamská socialistická republika

VVF – Vietnamská vlastenecká fronta

Úvod

Vzájemná interakce mezi Čínou a Vietnamem probíhala již od starověku, ne vždy však byla vítaná a přátelská. Čína byla pro Vietnam vzorem a představovala také kulturní centrum, ze kterého do okolních států proudily nové náboženské směry, kulturní vlivy, filozofické směry a na přelomu 19. a 20. století také nové reformní myšlenky. Kromě toho byla Čína pro tributární státy a další mediální území, také hrozbou a prosazovala svoji nadřazenost nad okolními zeměmi jak vojensky, tak i ekonomicky a politicky. Naopak Vietnam představoval pro Čínu zdroj přírodního bohatství, vhodné odbytiště pro čínské zboží a významný strategický bod, cestu do regionu jihovýchodní Asie. (Goscha 2016, s. 13-32)

Od roku 1949 do roku 1975 byly vztahy mezi Čínskou lidovou republikou (ČLR) a Vietnamskou demokratickou republikou (VDR) po většinu času přátelské či přinejmenším neutrální, neboť Čína byla kromě Sovětského svazu hlavním zdrojem hospodářské, ekonomické a vojenské pomoci. Také po ideologické stránce byla maoistická Čína pro VDR vzorem. Obrat však nastal po roce 1975. Po sjednocení Vietnamu (1975) a po založení Vietnamské socialistické republiky (VSR) (1976) se zejména kvůli vietnamské invazi do Kambodži vzájemné vztahy obou zemí a ocitly na bodu mrazu. K oficiální normalizaci bilaterálních vztahů ČLR a VSR došlo až v roce 1991. (Hlavatá, et al. 2018)

Ačkoliv se Vietnam v současnosti snaží vzájemné vztahy s Čínou neustále prohlubovat, současně prosazuje také diverzifikaci mezinárodních vztahů na všech úrovních. Problematická je zejména vzrůstající ekonomická závislost VSR na ČLR, jako na důležitém ekonomickém partnerovi a investorovi. Přetrvávající problém mezi ČLR a VSR představují v současnosti také nevyřešené hraniční spory, zejména ty o území v Jihočínském moři. (Hlavatá, et al. 2018, s. 372-389) Celkovou situaci zřejmě nejlépe vystihuje anglický výraz „*frenemies*“, neboť ČLR a VSR jsou v podstatě současně přátelé i rivalové.

V rámci historického vývoje politických režimů ČLR a VSR lze pozorovat jisté podobnosti. Jak Čína, tak i Vietnam čelily kolonizačním snahám ze strany západních mocností, se kterou se nebyly schopni efektivně vypořádat. Do vývoje obou politických režimů zasáhl ideologicky Sovětský svaz, obě země byly zapojeny do druhé světové

války a prošly si také válkou občanskou, která vyústila v založení současné ČLR a VSR. Kromě toho, komunistický režim ČLR, jakož i maoistická ideologie, sloužily v počátku jako předloha, pro budování komunismu ve Vietnamu. Ale ačkoliv vliv ČLR představoval po všech stránkách nezanedbatelný faktor při utváření politického režimu VSR, nelze říci, že by vietnamský politický režim byl pouze kopií čínského modelu. A třebaže rozdíly mezi těmito dvěma režimy jsou nezanedbatelné, není politický režim VSR v rámci politologických prací příliš často zmiňován. (London 2014, s. 1-3)

V diplomové práci se soustředím na období od roku 1991 do roku 2018. Toto období jsem si vybrala z několika důvodů. Zaprvé se jedná se recentní téma, ke kterému sice existuje nemálo zdrojů, ale které ještě není dostatečně zpracované. Za druhé, v roce 1991 došlo k oficiální normalizaci vztahů mezi ČLR a VSR, což se následně promítlo jak v diplomatické, tak i v ekonomické sféře VSR. Za příčinu normalizace vzájemných vztahů obou zemí lze považovat pád Sovětského svazu, který byl spolu se státy Východního bloku po dlouhou dobu jediným ekonomickým partnerem Vietnamu. V 90. letech si však vedení Komunistické strany Vietnamu (KSV, Đảng Cộng sản Việt Nam) začalo uvědomovat nutnost ekonomického rozvoje, k němuž nemohlo dojít v prostředí mezinárodní izolace, proto bylo nutné normalizovat vztahy s ČLR. Rok 1991 se tedy stal důležitým milníkem vzájemných vztahů obou zemí. (Hlavatá, et al. 2018, s. 365-372)

Faktem také zůstává, že čtyři z pěti zemí, ve kterých komunistická strana představuje dominantní politickou sílu, popřípadě je jedinou povolenou politickou stranou v daném státě, se nachází v regionu východní a jihovýchodní Asie. Přesněji řečeno se jedná o ČLR, VSR, Laos a Korejskou lidově demokratickou republiku. Proto bude zajímavé provést srovnání politických režimů dvou z nich a zjistit, jaké rozdíly se mezi nimi nachází.

Metodologie a struktura práce

Tato diplomová práce se skládá z úvodu, teoretické a analytické části a závěru, kde shrnuji výsledky analýzy. Teoretická část práce se skládá ze dvou kapitol. První kapitola slouží jako teoretický rámec výzkumu. Zabývám se zde problematikou politických režimů, respektive na základě nastudované literatury definuji, jaké typy politických režimů existují. Věnuji se zde také otázce, jak vypadá autoritářský, totalitní, komunistický a socialistický režim a zařazuji politické režimy ČLR a VSR do patřičných kategorií.

Druhá kapitola práce se zaměřuje na specifika východoasijských politických režimů. Do regionu východní Asie se geograficky řadí ČLR, Taiwan, Hongkong, Macao, Japonsko, Mongolsko, KLR a Jižní Korea. Kulturně se sem pak řadí také Vietnam a Singapur. (Heywood 2004, s. 54-55) Politické režimy východní Asie mají oproti ostatním politickým režimům určitá specifika, která budou stručně rozebrána v této kapitole.

Analytická část se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola analytické části obsahuje stručný historický přehled vzájemných vztahů mezi Čínou a Vietnamem, respektive pozdější Čínskou lidovou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou. Tato kapitola je důležitým úvodem do dané problematiky, neboť historické vazby mezi oběma státy sahají daleko do minulosti a důsledky, které plynuly ze vzájemné interakce mezi těmito zeměmi se často promítají do bilaterálních vztahů obou států i v současnosti.

V dalších dvou kapitolách představuji politické režimy ČLR a VSR. Každé zemi je věnována jedna kapitola, ve které uvádím charakteristiku daného politického režimu. Zaměřuji se na ústavu a základní charakteristiku politických režimů ČLR a VSR, na to, jak v těchto státech vypadá moc výkonná, zákonodárná a soudní, dále pak na volební systém, právní systém a téma politických stran a stranického systému. V závěrečné kapitole analytické části pak následně provádím na základě zjištěných informací komparaci politických režimů ČLR a VSR a vyhledávám mezi nimi podobnosti a odlišnosti.

Hlavním cílem této magisterské diplomové práce je provést komparativní analýzu politických režimů Čínské lidové republiky a ve Vietnamské socialistické republiky a zjistit, jaké jsou mezi danými politickými režimy rozdíly. V rámci své práce se soustředím na období od roku 1991 do roku 2018.

Při vypracovávání této magisterské diplomové práce jsem použila dvě základní metody výzkumu. Jedná se o metodu deskriptivní a metodu komparativní analýzy. Metoda deskriptivní je použita v části teoretické a v prvních třech kapitolách části analytické, kde se věnuji popisu historického pozadí vzájemných vztahů mezi Čínou a Vietnamem, později tedy mezi Čínskou lidovou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou a kde definuji základní termíny a popisuji vládnoucí režimy obou států. Metodu analytickou jsem použila v závěrečné části práce, kde jsem na základě výše uvedených informací provedla komparaci, přičemž jsem se soustředila na porovnání ústav ČLR a VSR, základních charakteristik jejich politických režimů, moci výkonné, zákonodárné a soudní, na právní systém, a dále pak na volby, volební systém, politické strany a stranický systém.

Ve své diplomové práci se opírám z větší části o sekundární zdroje informací. Pracuji s odbornými publikacemi zaměřenými na teorii a problematiku politických režimů a vzájemných vztahů ČLR a VSR. Kromě toho jsem využila také publikace týkající se historie obou zemí. Odborné články, které jsem ve své práci použila se pak zaměřují na různé aspekty zkoumané problematiky. Pracovala jsem také s oficiálními webovými stránkami čínské a vietnamské vlády a oficiálními dokumenty. Informace pro svoji práci jsem čerpala z větší části prostřednictvím internetových zdrojů.

Ediční poznámka

Čínská jména a místní názvy jsem uváděla v transkripci pinyin, vietnamská jména a místní názvy uvádím ve vietnamštině. V případě že v češtině existuje běžně zažitý pojem pro čínská a vietnamská jména a názvy (např. Čankajšek, Šanghaj nebo Ho Či Min), pak uvádím ten.

Teoretická část

1. Teoretický rámec.

První kapitola slouží jako teoretický rámec pro analytickou část práce, tedy pro komparativní analýzu politických režimů ČLR a VSR. Z tohoto důvodu je nutné definovat některé základní pojmy. V prvé řadě je třeba definovat, samotný pojem politický režim, následně uvedu, jaké typy politických režimů existují a zařadím politické režimy ČLR a VSR do příslušných kategorií.

1.1 Politický režim

Kubát definuje politický režim jako normativní subsystém politického systému. Respektive, jako politický režim je označována určitá forma vlády, případně soubor pravidel, kulturních či společenských norem, které určitým způsobem regulují nebo ovlivňují činnost vlády, vládních institucí a zároveň korigují jejich interakci s danou společností. Přestože pojem režim je z hlediska politologie naprosto neutrální a lze jej užit v souvislosti se všemi formami vlády, v současnosti získal spíše negativní konotace. Termín režim je dnes spojován zejména s nedemokratickými formami vlády jako jsou autoritářské nebo totalitní režimy. (Cabada, Kubát 2002, s. 200-217)

Základním kamenem všech politických režimů jsou tzv. politické normy, které utváří jejich charakter. Politické normy, jsou zásady upravující způsoby a chování spojené s nabytím politické moci, jejím správou a ztrátou. Jedná se tedy o soubor zvyklostí, které tvoří tzv. pravidla politické hry, jež existují ve všech politických systémech. Politické normy mohou být buď formální či neformální. Formální politické normy jsou zakotveny v ústavách a jiných oficiálních dokumentech jednotlivých států a podléhají činností kontrolních orgánů. Oproti tomu neformální politické normy tvoří převážně rozličné politické zvyky. (Cabada, Kubát 2002, s. 200-217)

Důležitý je také prvek legitimizace politického režimu, tedy snahy o dosažení legitimacy politického režimu. Politický režim se snaží dosáhnout dvou druhů legitimacy – ideologické (politické hodnoty) a strukturální (pravomocnost a legálnost norem). Legitimity se politický režim snaží dosáhnout pomocí různých legitimizačních nástrojů. V demokratických politických režimech slouží nejčastěji jako nástroj legitimizace či re-

legitimizace pravidelné svobodné volby. V totalitních režimech tuto roli přebírá vedoucí ideologie a v případě autoritářských režimů pak tzv. mentalita. Pokud proces legitimizace selže, nebo režim legitimitu ztratí, pak dojde k jeho erozi a následnému rozpadu. (Cabada, Kubát 2002, s. 200-217, Balík, Kubát, 2004, s. 66-80)

1.2 Typologie politických režimů

V rámci typologie politických režimů obecně stále panují diskuze, nicméně nejčastěji se při základní klasifikaci politických režimů vychází z následujících čtyř dvojčlenných pojetí:

- Demokratické a autokratické režimy
- Konsensuální a majoritní režimy
- Parlamentní a prezidentské režimy
- Autoritativní a totalitní režimy

Z těchto základních kategorií pak vychází členění politických režimů na:

- Parlamentní režim
- Prezidentský režim
- Polo-prezidentský režim
- Švýcarský konventní režim

Určujícími faktory u parlamentních, prezidentských a polo-prezidentských režimů jsou mechanismy fungování jejich exekutivy a legislativy a vzájemné vztahy a propojení mezi vládními institucemi. Čtvrtý typ, Švýcarský konventní režim, je však specifický, neboť se opírá o princip jednoty státní moci, nikoliv o dělbu moci. (Cabada, Kubát 2002, s. 200-217)

Nedemokratické režimy fungují na principu jednotnosti státní moci. Ačkoliv v rámci těchto režimů často existují instituce jako parlament, prezident či vláda, zpravidla neplní stejné funkce jako v demokratických režimech, to znamená, že nejsou založeny na principu dělby moci. V nedemokratických režimech vládní instituce a orgány zpravidla podléhají jednomu mocenskému centru, jímž může být například politická strana, jednotlivec (např. diktátor) či kolektivní orgán. Nedemokratické režimy mohou obsahovat některé prvky parlamentních, prezidentských či polo-prezidentských režimů,

avšak většinou se jedná pouze o manévr, který má zastříť pravou povahu vládnoucího politického režimu. (Cabada, Kubát 2002, s. 200-217)

1.3 Totalitní režim

Pojem totalita má kořeny v latinském slově *totus* – celý, nerozdělený. Termín totalita, či z tohoto slova odvozený pojem totalitarismus, se objevil poprvé v první polovině 20. století a byl spojován zejména s nacismem, bolševismem, a později také maoismem. Totalitarismus představuje ideál, kterému se totalitní politické režimy snaží přiblížit, avšak reálně není možné jej dosáhnout. (Křížek 1889, s. 873, Balík, Kubát 2004, s. 21-23)

Hlavním rysem totalitního režimu je existence oficiální a propracované ideologie – tedy určitého souboru idejí a hodnot, který je snadno šířitelný mezi širokou veřejností a slouží k manipulaci a k politické mobilizaci společnosti, neboť totalitní režimy mimo jiné vyžadují aktivní participaci občanů na veřejném životě. Ideologie totalitních režimů často pracuje s utopickou vizí společnosti s důrazem na futuristický element, přičemž obsahuje také budovatelské ambice a vysvětluje, jak by měla fungovat ideální společnost. (Scruton 1989, s. 41, Říchová 2006, s. 225-239, Balík, Kubát 2004, s. 35-39, s. 95-100)

Ideologie je také nejdůležitějším legitimizačním nástrojem, jakým totalitní režim disponuje, neboť vedoucí ideologie netoleruje opozici či jiné alternativní teorie společenského a politického uspořádání. Nezbytné je taktéž přijetí dané ideologie celou společností, která má masový charakter a je vedoucí ideologií ovládána a řízena. Ztráta víry v daný soubor idejí vede k erozi legitimacy vládnoucího režimu a tím pádem k jeho kolapsu, neboť v daném politickém uspořádání neexistují jiné nástroje, které by posloužily k re-legitimizaci režimu. V rámci ideologie totalitních režimů dochází často také k inkorporaci některých prvků náboženství. Stejně jako náboženství, má ideologie totalitních režimů vše vysvětlující charakter a je více či méně vědecky a intelektuálně podložená. Kromě toho lze pozorovat v jednotlivých totalitních režimech také vytváření kultů osobnosti vůdců a jejich případné zbožšťování. (Scruton 1989, s. 41, Říchová 2006, s. 225-239, Balík, Kubát 2004, s. 35-47, s. 95-100)

V totalitních režimech existuje pouze jediné centrum moci, respektive jedna vedoucí politická strana, v jejímž čele zpravidla stojí vůdce. Tato politická strana bývá

hierarchicky uspořádaná a její struktury ve větší či menší míře splývají se státní byrokracií, jsou s ní propojeny anebo jsou jí podřízeny. Určitý pluralismus v totalitním systému může existovat za předpokladu, že instituce či skupiny získávají svoji legitimitu skrze centrum moci. Právní systém v totalitních režimech se zcela podřizuje zájmu strany. Vůdce či strana mají absolutní kontrolu nad všemi ozbrojenými složkami státu. Zatímco ideologie zajišťuje indoktrinaci a psychologickou kontrolu společnosti, armáda a policie zajišťují kontrolu fyzickou. Jednotlivec se zcela podřizuje potřebám společnosti, státu a strany. Typická je také cenzura a striktní kontrola masmédií. Veškeré ekonomické aktivity v totalitních režimech podléhají státní kontrole a hospodářství je centrálně plánované. (Říchová 2006, s. 225-239, Balík, Kubát 2004, s. 35-47)

1.4 Autoritativní režim

V této podkapitole stručně vymezím základní charakteristiky autoritativních politických režimů. Vzhledem k tomu, že typologií autoritativních režimů bylo vytvořeno několik a vzájemně se ve větší či menší míře liší, rozhodla jsem se při zpracování této části vycházet z koncepce, která je uvedena v knize Stanislava Balíka a Michaela Kubáta *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*.

V prvé řadě je třeba vymezit pojem autorita a autoritarismus. Pojem autorita pochází z latinského slova *auctor* – původce, rádce, navrhovatel zákona a *auctoritas* – platnost, příklad, rada, vliv, moc. Pojem autorita byl původně používán k označení různých činností a vztahů v různých sférách náboženského, politického a společenského života. V kontextu politologie dnes slovo autorita označuje určitou vlastnost, morální vliv nebo právo osoby, úřadu či vlády schvalovat a přijímat rozhodnutí a příkazy ve jméně dané osoby či instituce. Ačkoliv má termín autoritarismus kořeny ve slově autorita, nelze tyto dva pojmy zaměňovat, neboť autoritářské režimy autority zneužívají, respektive jejich politické vedení zpravidla neuznává či omezuje lidská práva a svobody. (Scruton 1989, s.11, Balík, Kubát 2004, s. 48, Říchová 2006, s. 225-240, Křížek 1889, s. 44)

Hlavním rysem autoritativních režimů je tzv. limitovaný pluralismus. Limitovaným pluralismem se autoritativní režimy odlišují od režimů totalitních. Limitovaný pluralismus se zpravidla zaměřuje proti pluralitě politických stran v tom smyslu, že dominantní roli hraje pouze jedna politická strana, zatímco existence jiných politických

stran je buď omezena nebo zakázána. Omezena může být činnost a existence nejen politických stran a skupin, ale i různé politické aktivity a zájmové skupiny. Dominantní politická strana však není zdrojem veškeré moci, tím je kolektivní (např. lid) či individuální vůdce. Společenským organizacím, které s daným režimem spolupracují či jej tolerují jsou udělována určitá privilegia. Tolerována je také částečná kritika režimu, ve formě tzv. semi-opozice. Semi-opozice sice vyjadřuje kritické názory, avšak s režimem spolupracuje a nevyžaduje radikální změnu. Zároveň v rámci dominantní politické strany dochází při výběru nových členů ke kooptaci elit z různých společenských skupin a prostředí. (Balík, Kubát, 2004, s. 48-65)

Dalším charakteristickým prvkem autoritativních režimů je absence vedoucí ideologie. Ta je v autoritativních režimech nahrazena tzv. mentalitou. Zatímco ideologie představuje soubor idejí, systém politického myšlení čili myšlenkový obsah, tak mentalita vyjadřuje určitý myšlenkový postoj. V rámci užití mentality jako legitimizačního nástroje pak autoritativní režim pracuje s pojmy jako např. ekonomický rozvoj, patriotismus, společenský řád atd. Autoritativní režimy od ideologie upouští s cílem depolitizovat danou společnost, neboť nezáměr o politickou sféru nevede k vytváření možné politické opozice. Nicméně upuštění od ideologie s sebou nese i negativa a značná omezení, která pak autoritativní režimy musí vykompenzovat jiným prostředky. Absence ideologie snižuje možnost politické mobilizace obyvatelstva a také vede ke ztrátě atraktivnosti režimu, neboť společnost se nemůže psychologicky a emocionálně s režimem ztotožnit. (Balík, Kubát, 2004, s. 48-65, s. 95-100)

Pro autoritativní režim představuje další omezení možnost horšího šíření mentalit mezi masami obyvatelstva, jejich proměnlivost, rozporuplnost a vágní formulace. Zatímco ideologie si nárokuje monopol na pravdu a jakékoliv její zpochybnění je trestáno, mentality se mohou dostat do konfliktu s vědou či náboženstvím. Režimy také v různých poměrech kombinují mentalitu s ideologií. Mentalita a ideologie, případně jejich kombinace představuje jeden z nejdůležitějších legitimizačních nástrojů autoritativních režimů. (Balík, Kubát, 2004, s. 48-65, s. 95-100)

Kromě výše zmíněné mentality a ideologie využívají autoritativní politické režimy celou řadu dalších legitimizačních prostředků, včetně nástrojů charakteristických pro demokratické režimy. Legitimita, nebo přinejmenším vytvoření zdání legitimacy je klíčové proto, aby se daný politický režim udržel u moci. V rámci terminologie pak

autoritativní režimy často pracují s pojmy jako suverenita, demokracie či ústavnost. Avšak zatímco demokratické režimy mají mechanismy pro obnovování legitimacy, autoritativní režimy se potýkají s problémem jejího udržení. Legitimitu je nutné obnovovat, avšak u autoritativních režimů mechanismy pro její obnovování, jako např. svobodné volby nebo přijetí a dodržování základních lidských práv a svobod. (Balík, Kubát 2004, s. 66-80)

Celkově se pak autoritativní režimy liší od režimů totalitních hlavně tím, že nedokáží plně kontrolovat veškeré aktivity a kulturní život společnosti, jakož i méně synchronizovanými politickými a sociálními strukturami. To v praxi znamená, že autoritativní režimy jsou daleko různorodější nežli režimy totalitní a v jejich rámci existuje prostor pro vznik různých subkultur a zájmových skupin. (Říchová 2006, s. 225-240)

Politické režimy ČLR a VSR se řadí právě do kategorie autoritářských politických režimů, neboť více či méně splňují jednotlivé charakteristiky dané kategorie. V obou státech představuje mocenské centrum jedna politická strana – respektive komunistická strana. V případě ČLR existuje formálně také limitovaný pluralismus. Dominantní politickou stranou je Komunistická strana Číny, nicméně formálně je povolena existence dalších osmi politických stran. Tyto politické strany byly bez výjimky založené před rokem 1949 avšak postrádají politickou nezávislost a fakticky nemají žádný politický vliv a nijak se nepodílí na rozhodovacím procesu a jejich členská základna je malá. Naproti tomu ve VSR je v současnosti jedinou povolenou politickou stranou Komunistická strana Vietnamu, přičemž veškerá legitimita se odvíjí od moci lidu. (Cabada, Kubát 2002, s. 214-215, London 2014, s. 1-20, Lawrence, Martin 2013, s. 33)

Ačkoliv oficiální ideologie existují v obou státech, tak se oba politické režimy soustředí spíše na ekonomický rozvoj a praktické cíle. V ČLR se jedná se o tzv. socialismus s čínskými specifiky a ve VSR vychází ideový základ z učení marxismu-leninismu a myšlenek Ho Či Mina. Mobilizace obyvatelstva také není příliš žádoucí. V ČLR i ve VSR existují formální instituce konstruované po vzoru institucí typických pro demokratické režimy, nicméně rozhodnutí činí vrcholní představitelé komunistické strany. (www.npc.gov.cn 2019, London 2014, s. 1-20, www.chinhphu.vn 2019) Podrobněji bude struktura nejvyšších orgánů státní moci rozebrána v analytické části.

Kulturní a společenský život je v obou státech poměrně rozmanitý, nicméně stejně jako sociální média a masmédia podléhá kontrole a cenzuře. Od roku 2020 má být navíc v ČLR plně spuštěn tzv. systém sociálního kreditu, který představuje komplexní systém masového dohledu s jasným politickým přesahem. Již brzy se tak může ČLR stát první světovou digitální diktaturou. (Carney 2018, London 2014, s. 1-20)

1.5 Socialismus a komunismus

V této podkapitole uvedu stručné definice pojmů socialismus a komunismus. Ačkoliv existuje několik teorií a definic socialismu, zde se budu zabývat socialismem v kontextu komunismu, respektive marxistickým socialismem, jenž vznikl na přelomu 18. a 19. století. Kromě toho se zmíním také o tzv. maoismu, ideologii, jež po roce 1949 zásadně ovlivňovala vývoj v jihovýchodní a východní Asii.

V rámci komunistické terminologie je socialismus vnímán jako přechodná fáze mezi kapitalismem a tzv. úplným komunismem čili stavem společnosti, ve které každý pracuje podle svých možností a statky jsou přerozdělovány podle potřeb jednotlivce. Socialismus se váže na dělnické hnutí a vznikl v reakci na průmyslovou revoluci. V socialistické fázi přechází veškeré výrobní prostředky do kolektivního vlastnictví dané společnosti, přičemž stát v podstatě figuruje pouze jako administrativní nástroj, který má sloužit jen jako garant práv a svobod a distributor veřejných služeb a statků. Socialistická společnost má být uspořádána spravedlivě, respektive na základě principu rovnosti. Hlavním cílem je v socialistické fázi odstranění kapitalistické ekonomiky a její nahrazení ekonomikou socialistickou. Základem socialistické ekonomiky je tedy kolektivní vlastnictví výrobních prostředků, vyloučení soukromého vlastnictví a centrální plánování ekonomiky. (Scruton 1989, s. 132-134, Cabada, Kubát 2002, s. 150-153, Heywood 2004, s. 70-76)

Nejvýznamnějšími představiteli a teoretiky marxistického socialismu jsou Karl Marx a Bedřich Engels. Marx a Engels jako první zavrhlí možnost nastolení komunismu mírovou, nekonfliktní cestou a přišli s ideou revoluce, jako rozhodujícího nástroje, jež poslouží k nastolení komunismu a odstranění třídních rozdílů. Komunistická ideologie totiž vychází z tzv. konceptu třídy, kdy je kapitalistická společnost rozdělena na buržoazii a proletariát – vykořisťovatele a vykořisťované. Z pohledu marxismu jsou dějiny charakterizovány třídním bojem, přičemž při jejich periodizaci se vychází z toho, komu ve společnosti

připadá vlastnictví výrobních prostředků. Ideální komunistická společnost je tedy společnost beztřídní, ve smyslu neexistence třídních rozdílů, kde výrobní prostředky jsou v kolektivním vlastnictví, tudíž nikdo nevlastní více než ostatní a důraz je kladen na užitnou hodnotu, namísto hodnoty směnné. Pro ustavení komunistické společnosti je bezpodmínečně nutná likvidace buržoazie, dále vytvoření přebytkového trhu a vytvoření společnosti, ve které se zájmy jedince neoddělují od zájmů společnosti jako celku a odměnou za práci není plat, ale radost z práce jako takové. V rámci společenského uspořádání, je samozřejmě zdůrazněna klíčová, řídicí role komunistické strany, která vládne bez legální opozice. Z marxistického učení byly následně odvozeny marxismus-leninismus a čínský maoismus, po jejichž vzoru pak byly ustavovány politické režimy v celé řadě dalších komunistických států. (Balík, Kubát 2004, s. 104-112, Heywood 2004, s. 70-76, Scruton 1989, s. 48)

Maoismus či Mao Zedongovo myšlení, je ideologie, která ovlivnila politický vývoj a zavádění komunismu v post-koloniálních státech vznikajících v jihovýchodní a východní Asii. Jejím tvůrcem byl Mao Zedong osobně, a jedná se v podstatě o marxistické učení přizpůsobené podmínkám, které panovaly v tehdejší Číně. Mao Zedong totiž velice záhy pochopil nutnost provedení určitých změn, neboť marxismus jako takový nebylo možné dosti dobře aplikovat na čínské poměry. Hlavní problém představovala marxistická terminologie jako taková. Některé termíny prostě nebylo možné na Čínu aplikovat, a proto následně docházelo k významovým posunům. Například v rámci marxistické terminologie zastává klíčovou roli tzv. „proletariát“ čili dělnická třída, nebo zaměstnanci, přičemž je tento pojem úzce spjat s urbánním prostředím. A právě proto byl pro čínské prostředí naprosto nevhodný, neboť drtivá většina obyvatelstva žila na venkově, který tvořil také ekonomickou základnu. Čínským „proletariátem“ se tedy v maoismu muselo nutně stát vykořisťované rolnictvo. Další důležitý faktor představoval čínský nacionalismus. Marxismus jako „cizí“ učení představoval základ který bylo nutné doplnit dle specifických rysů konkrétní společnosti. (Fairbank 2010, s. 536-540, Balík, Kubát 2004, s. 109-112)

Hnací silou maoismu byla snaha o nepřetržitou revoluci. V rámci maoistické ideologie připadá hlavní úloha lidovým masám, které jsou hybnou silou revoluce a které jsou povýšeny nad komunistickou stranu. Komunistická strana tedy sice lidové masy vede, nicméně její fungování a činnost by měla podléhat jejich kontrole. Technický pokrok a veškeré teoretické znalosti byly zatlačeny do pozadí jako nepotřebné. Dalším

charakteristickým rysem maoismu je, že vykazuje prvky anarchismu, což vychází ze samotné povahy Mao Zedonga. Plně se pak tyto anarchistické sklony projeví za období kulturní revoluce (1966-1976), kdy docházelo k praktickému zavádění a naplňování maoistické ideologie. Kromě toho Mao Zedong po celou dobu výrazně napomáhal k budování vlastního kultu osobnosti, který byl ve všech ohledech srovnatelný s kultu osobnosti Stalina nebo Kim Ir-sena. Kulturní revoluce skočila až Mao Zedongovou smrtí, přičemž následně došlo k přehodnocení některých myšlenek a tvrzení, nikoliv však ke zpochybnění ideologie jako celku. (Fairbank 2010, s. 536-540, Balík a Kubát 2004, s. 109-112)

2. Specifika východoasijských politických režimů

Do regionu východní Asie se geograficky řadí ČLR, Taiwan, Hongkong, Macao, Japonsko, Mongolsko, KLR a Jižní Korea. Kulturně se do regionu východní Asie řadí také Vietnam a Singapur. Politické režimy východní Asie mají oproti ostatním politickým režimům určitá specifika. Diskuze ohledně rozdílů mezi západními politickými režimy a asijskými politickými režimy nabyly na intenzitě zejména na konci 20. století, kdy se těžiště světové ekonomiky začalo přesouvat směrem do Asie, přičemž se do konfliktu dostali dva různé hodnotové systémy. (Heywood 2004, s. 54-55, Jenco 2013, s. 237-258)

Po pádu Sovětského svazu, rozpadu Východního bloku a po skončení studené války došlo k tzv. třetí vlně demokratizace v rámci nástupnických států. V návaznosti na tyto události západní státy zároveň zintenzivnily také tlak na prosazení procesu demokratizace v rámci politických režimů východní a jihovýchodní Asie. Z tohoto důvodu přišel v polovině 90. let tehdejší singapurský předseda vlády Lee Kuan Yew s politickou ideologií tzv. asijských hodnot. Systém asijských hodnot měl představovat protipól k západnímu hodnotovému systému, základ pro vytvoření pan-asijské identity a měl také shrnovat kulturní, historické a společenské rysy charakteristické všem národům jihovýchodní a východní Asie. Ideologie asijských hodnot byla založena na principech preference společenské harmonie, loajality vůči autoritám, kolektivistickém způsobu myšlení a upřednostňování ekonomického a společenského rozvoje. Kritiku sklidila ideologie asijských hodnot zejména kvůli skutečnosti, že byla využita některými autoritářskými režimy k obhajování potlačování demokratizačních snah. Dalším argumentem kritiků

byla skutečnost, že jediný soubor hodnot nemůže charakterizovat tak geograficky rozsáhlý region, jakým je východní a jihovýchodní Asie. Soubor asijských hodnot byl označen za umělý politický konstrukt, bez dostatečné kulturní autenticity. Popularita ideologie začala upadat s nástupem asijské finanční krize v roce 1997. (Kim 2010, s. 315-344, Zakaria 2002, s. 38-39, Jenco 2013, s. 237-258)

Nicméně ačkoliv se od sebe jednotlivé východoasijské politické režimy v určitých oblastech zásadně liší, některé rysy přece jen mají společné. V první řadě kladou tyto politické režimy opravdu spíše důraz na ekonomický rozvoj a na praktické nežli politické cíle. Hlavní prioritou je ekonomický růst a společenský blahobyt. Koncept sociálního státu, tak jak jej známe v západním pojetí, v těchto politických režimech v podstatě nemá své místo. Problém pro některé východoasijské politické režimy představuje rychlé stárnutí populace (např. ČLR nebo Japonsko), a proto se projevují snahy o zajištění klíčových sociálních služeb a péče, nicméně zatím se neseťkaly s úspěchem. Pro východoasijské režimy je typická také hierarchizace společnosti, úcta k vůdčím autoritám a ke státu, všeobecná pracovní kázeň, smysl pro povinnost a loajalitu. Podporu má silný stát a preferováni jsou silní vůdci, jenž vytyčí cíle a strategie pro budoucí rozvoj. Stát zdůrazňuje také potřebu společenské soudržnosti, sounáležitosti a harmonických společenských vztahů. Klíčovou roli ve společnosti hraje rodina. Vzhledem k tomuto „kolektivnímu“ způsobu myšlení, pojmy jako individualismus a lidská práva a svobody v západním pojetí v těchto politických režimech často naráží. Skupina jako taková, nebo kolektivní cíle mají vyšší prioritu než cíle individuální. (Heywood 2004, s. 54-55, Kim 2010, s. 315-344)

Analytická část

Analytická část práce se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola analytické části obsahuje stručný historický přehled vzájemných vztahů mezi Čínou a Vietnamem, respektive pozdější ČLR a VSR. Toto představuje důležitý úvod do dané problematiky. V dalších dvou kapitolách pak představuji politické systémy ČLR a VSR. Každé zemi je věnována jedna kapitola, ve které uvádím charakteristiku daného politického režimu, respektive se zaměřuji se na ústavu a základní charakteristiku politického režimu, na to, jak vypadá moc výkonná, zákonodárná a soudní, dále pak na volební systém, právní systém a téma politických stran a stranického systému. Tyto dvě kapitoly jsou obě rozděleny na šest stejně nazvaných podkapitol, které budou sloužit jako kritéria pro závěrečnou analýzu. V závěrečné kapitole pak následně provádím na základě zjištěných informací komparaci politických režimů ČLR a VSR a vyhledávám mezi nimi podobnosti a odlišnosti.

3. Vzájemné vztahy Číny a Vietnamu

Následující podkapitoly obsahují stručný historický přehled vzájemných vztahů mezi Čínou a Vietnamem, respektive pozdější Čínskou lidovou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou. Tyto podkapitoly představují důležitý úvod do dané problematiky, neboť historické vazby mezi oběma státy sahají daleko do minulosti a důsledky, které plynuly ze vzájemné interakce mezi těmito zeměmi se často promítají do bilaterálních vztahů obou států i v současnosti.

3.1 Vztahy Číny a Vietnamu do poloviny 19. století

Vzájemná interakce mezi jednotlivými státy či národy nebyla vždy vítaná a přátelská, a to platí i o vzájemných vztazích mezi Čínou a Vietnamem. První vojenské střety mezi oběma zeměmi se odehrávaly již během vlády čínské dynastie Qin (221-206 př. n. l.), nicméně v rámci vzájemných vztahů mezi oběma zeměmi se stává významným až nástup dynastie Han (206 př. n. l. – 220 n. l.). Zásadní milník v historii Vietnamu představuje rok 111 př. n. l., od kterého se datuje období tzv. severní závislosti. V této době je území

Vietnamu připojeno k čínskému impériu jako jedna z jeho provincií. Čínská nadvláda trvala téměř tisíc let a k jejímu skončení přispěl až pád dynastie Tang (618-907). V období severní závislosti se obyvatelstvo potýkalo s kulturní asimilací a hanizací vietnamského území, nicméně však došlo také ke zvýšení životní úrovně, a to zejména v důsledku přejímání nových zemědělských technologií a rozvoje řemeslných odvětví, dále pak došlo k rozvoji obchodu a s tím spojeným budováním potřebné infrastruktury. (Goscha 2016, s. 13-27, Hlavatá, et al. 2018, s. 30-80, Fairbank 2010, s. 780-789)

Přestože období severní závislosti skončilo v roce 937, tak se vietnamští panovníci stále formálně podřizovali čínskému císaři, přičemž spojenectví a stabilitu vzájemných vztahů zajišťoval pravidelný tribut. Během vlády dynastie Song (960-1279) v Číně se Vietnam stal významným prostředníkem pro zahraniční obchod Číny s dalšími státy jihovýchodní Asie. Oficiální vztahy byly následně narušeny až v 11. století, kdy během vlády dynastie Lý (1009-1225) došlo k reorganizaci systému státních financí, což výrazně poškodilo zájmy Číny. Situace se vyhrotila ve válečný konflikt, ze kterého nakonec vzešlo křehké příměří. Stávající politické uspořádání bylo výrazně narušeno, když se v Číně k moci dostávají Mongolové, respektive nová dynastie Yuan (1271–1368). Vietnamská dynastie Trần (1225–1400) se tak musela potýkat s vpády mongolských vojsk, která však nakonec byla schopná odrazit. (Goscha 2016, s. 13-27, Hlavatá, et al. 2018, s. 30-80, Fairbank 2010, s. 780-789)

Začátek 15. století předznamenal období, které je v kontextu Číny označované jako pozdně dynastické. Jedná se o období vlády dvou posledních čínských dynastií – dynastií Ming (1368-1644) a Qing (1644-1911). V kontextu Vietnamu se v tomto období vystřídaly dynastie čtyři. Jednalo se o dynastie Hồ (1400–1407), Lê (1428-1788), Tây Sơn (1788-1802) a Nguyễn (1802-1945). (Hlavatá, et al. 2018, s.83-86, s. 113, Fairbank 2010, s. 280)

Poté, co Mingové a Qingové stabilizovali svoji moc v Číně, stalo se bezpochyby jedním z jejich prvotních cílů opětovné ustavení vlády nad tributárními státy, a to včetně území Vietnamu. Tributární systém fungoval bez větších problémů i v době dynastického přechodu v Číně čili při nástupu mandžuské dynastie Qing k moci. Tributární státy představovaly pro Čínu významný zdroj přírodního bohatství, luxusních výrobků a vhodné odbytí pro čínské zboží. Vietnam byl navíc významným strategickým bodem, cestou do regionu jihovýchodní Asie. Tributární systém legitimizoval vládu panovníků

podřízených tributárních států a sloužil také jako zástěrka pro zahraniční obchod, jež byl konfuciánskou ideologií odsuzován a považován za podřadný. Pravidelný tribut měl sloužit také jako jakási záruka vojenské pomoci v případě ohrožení. (Goscha 2016, s. 29-30, Fairbank 2010, s. 210, 235, 255, Hlavatá, et al. 2018, s. 83-84)

V období od začátku 15. století až do druhé až do roku 1778 byly vzájemné vztahy Číny a Vietnamu více méně stabilní. Výjimku představovalo pouze období mezi lety 1407-1427, kdy se Vietnam na dvacet let stal čínskou provincií. Období mingské nadvlády je v této době charakterizováno snahami o kulturní asimilaci obyvatelstva, jež měla legitimizovat celý kolonizační proces, do jisté míry také procesem hanizace, tedy stěhováním se etnických Číňanů na vietnamské území, a využíváním přírodního bohatství země. Kromě toho však Mingové podporovali také rozvoj vzdělanosti mezi úřednictvem. Došlo k znovuzavedení konfucianismu jako státní ideologie, rozvoji obchodu či budování infrastruktury. Jedním z přetrvávajících problémů, se kterým se však Mingové museli v nové provincii potýkat, byl vytrvalý odpor místního obyvatelstva vůči čínské nadvládě, který nakonec vyústil v povstání proti čínskému režimu a ve formální nezávislost Vietnamu. Nová vládnoucí dynastie Lê se pak dobrovolně se přihlásila k vazalské závislosti na Číně. (Goscha 2016, s. 29-32, Truong 2012, s. 102-130)

Od 1. poloviny 16. století dochází ve Vietnamu k mocenským posunům, nepokojům a hladomorům. Vláda v té době zůstávala formálně stále v rukou dynastie Lê, nicméně reálně byla dynastie již bezmocná. Opravdovou moc drželi ve svých rukou válčící feudální klany – Trịnħ a Nguyễn. V roce 1778 dochází k vojenské intervenci ze strany Číny, přičemž qingská armáda je nakonec rozprášena a vítězí rod Nguyễn. K moci se tak dostává poslední vietnamská vládnoucí dynastie. Jako v případě dynastie Lê, se i Nguyễnové po dobytém vítězství dobrovolně zavazují k vazalské závislosti na Číně, čímž normalizují vzájemné vztahy a oživují obchod. (Hlavatá, et al. 2018, s. 105-113, Truong 2012, s. 122-131)

Až do období první opiové války je Čína pro Vietnam stále po všech stránkách uznávaným vzorem. To se projevuje zejména zavedením konfuciánských charakteristik a čínského modelu státnictví v rámci vládních struktur, jakož i ustavení právního systému ne nepodobnému tomu čínskému a upravení modelu státních zkoušek po čínském vzoru. Avšak zhruba v polovině 19. století dochází k výraznější změně v čínsko-vietnamských vztazích, jelikož na povrch vyplula skutečnost, že ani Čína ani Vietnam nebyly schopni

se efektivně vypořádat s příchodem západních mocností a jejich snahou o koloniální expanzi. (Goscha 2016, s. 47-65)

3.2 Vztahy Číny a Vietnamu od poloviny 19. století do roku 1954

S příchodem 19. století se vzájemné vztahy Číny a Vietnamu začínají komplikovat. Jak v Číně, tak i ve Vietnamu v té době převládaly u dvora konzervativní, protireformní, a hlavně proticizinecké nálady. V případě Vietnamu lze předpokládat, že tato situace nastala částečně pod vlivem Číny, neboť císař Tjř Đúc, který usedl na trůn v roce 1848, byl zastáncem konfucianismu a také se nijak netajil odporem k cizincům a inovacím. V roce 1842 Čína prohrála první a v roce 1860 druhou opiovou válku a byla nucena uzavřít s Velkou Británií, Francií a Spojenými státy řadu nerovnoprávných kapitulačních smluv, jejichž důsledkem byla britská kolonizace Hongkongu, udělení koncesí a otevření vybraných přístavů západním mocnostem a také udělení cizincům práva na exteritorialitu. Prohra v opiových válkách poukázala na skutečnost, že Čína již není v pozici, kdy by mohla Vietnamu poskytnout vojenskou pomoc. Vzhledem k tomu, že Čína se v té době také sama potýkala s rozsáhlým povstáním (povstání Taipingů – 1851-1864), které vypuklo na jihu Číny v oblasti Kantonu a postupně se rozšiřovalo na sever, zůstal Vietnam v boji proti francouzským kolonizačním snahám osamocen. V roce 1858, francouzské jednotky pod různými záminkami obsadily přístav Đà Nẵng a posléze postupně anektovaly tři jihovietnamské provincie, kterých se vietnamská vláda musela v roce 1862 vzdát. Tyto provincie se později staly francouzskou kolonií Kočincínou. (Hlavatá, et al. 2018, s. 122-123, Goscha 2016, s. 57-74, Fairbank 2010 s. 332-356)

Konečným cílem Francouzů však nebyl Vietnam, ale Čína a její vnitřní trh. Francouzská snaha dostat se skrze Vietnam do Číny nezůstala bez povšimnutí, a tak v roce 1882 vypukla čínsko-francouzská válka. V rámci sporu o Vietnam se boje soustřeďovaly zejména na čínsko-vietnamském pohraničí. Výsledkem bylo v červnu 1885 podepsání smlouvy, ve které Čína uznává protektorát Francie nad celým vietnamským územím, přičemž Vietnam byl také vyňat ze systému tributárních států a tím se oficiální pouto mezi zeměmi přerušilo. Neoficiální spojení mezi oběma státy však nadále tvořili čínští obchodníci, na jejichž regionálních sítích byla závislá nejen dynastie Nguyễn, ale i

francouzská protektorátní vláda. Dva roky po porážce Číny je 17. října 1887 založena Indočínská unie, která do roku 1945 inkorporovala Kočínčinu, Kambodžu, Annam, Tonkin a Laos. (Goscha 2016, s. 65-87, Truong 2012, s. 136-158)

Na přelomu 19. a 20. století se v Číně a ve Vietnamu začínají formovat také první reformní hnutí. Atraktivním vzorem pro čínské i vietnamské reformátory se stává Japonsko. Úspěšné reformy Meidži přeměnily původně zastaralé feudální zřízení v moderní industrializovaný stát s vojenskou a ekonomickou silou, srovnatelnou se Západem. Na počátku 20. století nabývá ve Vietnamu na významu hnutí za nezávislost. Jeho představitelé považují reformy a modernizaci za důležité faktory, které povedou k osvobození Vietnamu od koloniální nadvlády. Mezi hlavní představitele vietnamského reformního hnutí patřili Phan Châu Trinh a Phan Bội Châu. Oba byli do jisté míry ovlivněni myšlenkami čínských reformátorů, např. pracemi Kang Youweie, Liang Qichaoa a také Sunjatsenovými třemi lidovými principy. (Goscha 2016, s. 95-97, Fairbank 2010, s. 386-388, Hlavatá, et al. 2018, s. 138-139)

Dalším významným milníkem ve vzájemných vztazích Číny a Vietnamu je období od první do druhé světové války. V roce 1919 se konala mírová konference v Paříži, kam Čína i Vietnam vyslali své delegace s žádostmi o zrušení všech nerovnoprávných smluv a o uznání nezávislosti. Tyto požadavky však vyslyšeny nebyly. Jedná se však také o období, kdy se celosvětově začínají šířit myšlenky nacionalismu, marxismu-leninismu a komunismu, a kdy vznikly Komunistická strana Číny (KSC, 1921, 中国共产党) a Komunistická strana Indočíny (1930). Do politického dění se začaly aktivněji zapojovat důležité osobnosti čínských a vietnamských novodobých dějin – Ho Či Min a Mao Zedong. Meziválečné období posloužilo Ho Či Minovi zejména k vytvoření široké sítě kontaktů mezi vietnamskou diasporou, která se nacházela v jihočínských provinciích Yunnan a Guanxi. Kromě toho začíná navazovat styky s představiteli Komunistické strany Číny – např. s Zhou Enlaiem a také s vysoce postavenými důstojníky Kuomintangu. Po vzoru čínského Kuomintangu (KMT) vzniká ve Vietnamu také Vietnamská národní strana (VNS), jejímž hlavním cílem je nezávislost, územní jednota, ekonomický rozvoj a vytvoření republikánské vlády. Od počátku 40. let, kdy francouzský koloniální režim proti VNS zakročil, pak Čína, sloužila jako útočiště pro její stranické vedení, a to až do konce druhé světové války v roce 1945. Kromě toho sloužily ve 40. letech jihočínské provincie také jako základna pro společné válečné operace proti Japonsku. V této době

se na území Číny pohyboval také Ho Či Min, kterému se podařilo rychle reaktivovat starou síť kontaktů, pracoval s 8. polní armádou a navázal kontakty také s americkou rozvědkou. V roce 1941 pak pod jeho vedením vzniká spojením vietnamských odbojových organizací Liga za nezávislost Vietnamu, známá spíše pod názvem Việt Minh. Jednotky Việt Minh se s blížícím se koncem druhé světové války začaly přesouvat zpět na území severního Vietnamu a po kapitulaci Japonska Ho Či Min využívá situace a 2. září 1945 vyhláší nezávislost Vietnamu. (Goscha 2016, s. 142-196, Truong 2012, s. 188-208, Hlavatá, et al. 2018, s. 150-178)

Vztahy mezi Čínou a Vietnamem se poněkud ochladily po skončení Postupimské konference, kde bylo rozhodnuto o způsobu odzbrojení japonských vojsk ve Vietnamu. Zatímco na jihu měli být Japonci odzbrojeni britskými jednotkami, v oblasti severního Vietnamu měla být japonská vojska odzbrojena čínskou kuomintangskou armádou, což se neukázalo jako vhodné řešení vzhledem ke zbídačenému stavu vojáků. Zatímco se Ho Či Min snažil zabránit střetům s Číňany, Francie obnovila nadvládu nad územím jižního Vietnamu. Záhy se ukázalo, že Čína se rozhodla vzhledem k vnitropolitickým událostem sledovat především své vlastní zájmy a v únoru 1946 se dohodla s Francií o stažení vojsk z Vietnamu, výměnou za to, že se Francie vzdá práva na exteritorialitu v Číně a také svého podílu na yunnanské železnici. V návaznosti na tyto události nakonec i přes negativní odezvu Ho Či Min přistoupil na dohodu s Francií, neboť jeho hlavním cílem bylo odstranit čínská vojska z Vietnamu. (Goscha 2016, s. 203-205, Truong 2012, s. 227-233)

V průběhu roku 1945 se nestabilní vnitropolitická situace ve Vietnamu vyhrcoje a následně vypuká první indočínská válka, která skončila až kapitulací Francouzů po bitvě u Điện Biên Phủ 7. května 1954. Nicméně hlavním cílem obou stran – Francie i Ligy za nezávislost Vietnamu se v průběhu první indočínské války stává její internacionalizace. Čínští komunisté v této době Lize aktivně dodávali potřebnou materiální, ekonomickou a vojenskou pomoc. Kromě toho se vedení Ligy za nezávislost Vietnamu inspirovalo také Mao Zedongovou partyzánskou taktikou boje. Snahy o internacionalizaci války nabývají na významu zejména po vítězství komunistů v občanské válce a po založení ČLR v roce 1949, což přispělo ke zvýšení obav z šíření komunismu. V roce 1950 Sovětský svaz uznal, na přímluvu Číny, existenci VDR v severním Vietnamu, avšak odmítl aktivní zapojení do bojů. Politický režim VDR se proto v té době orientuje hlavně pro-čínsky. Uznání

VDR ČLR, Sovětským svazem a státy Východního bloku mělo hned několik důsledků. Nicméně asi nejvýznamnější dopad mělo zapojení USA do konfliktu v roce 1950 ve snaze vytvořit protikomunistickou nárazníkovou zónu. (Goscha 2016, s. 200-265, Hlavatá, et al. 2018, s. 235-258)

Další klíčovou událostí, která poznamenala vzájemné vztahy Číny a VDR byla konference v Ženevě v roce 1954. I přes vítězství u Điện Biên Phủ byla VDR nakonec pod tlakem ČLR a SSSR nucena přistoupit na rozdělení Vietnamu podél 17. rovnoběžky s příslibem voleb o sjednocení v roce 1956. V oblasti jižního Vietnamu tak vzniká Vietnamská republika, jejímž prvním prezidentem se stává Ngô Đình Diệm. Závěry plynoucí z Ženevské konference byly ve VDR považovány za zradu ze strany Číny, která se tou dobou snažila uhájit na mezinárodní scéně vlastní zájmy, respektive uznání ČLR ze strany USA. (Goscha 2016, s. 265-274, Hlavatá, et al. 2018, s. 235-258)

3.3 Vztahy Číny a Vietnamu od roku 1954 do roku 1976

Vývoj ve VDR a v jižním Vietnamu se ubíral odlišnými směry. Ho Či Minovi bylo již v roce 1955 jasné, že volby o sjednocení se neuskuteční. VDR byla kvůli nepovedené pozemkové reformě, závislá na finanční, vojenské a ekonomické pomoci od ČLR a Sovětského svazu. Kromě toho SSSR začal v roce 1957 prosazovat trvalé rozdělení Vietnamu po vzoru Koreje, což ze strany VDR vedlo k příklonu k Číně. Nicméně i ČLR v podstatě trvalé rozdělení Vietnamu vyhovovalo, neboť by se tak vytvořila nárazníková zóna a taktéž se nechtěla zapojovat do dalšího ozbrojeného konfliktu. Hlavním cílem ČLR v této době bylo zkonsolidovat síly po občanské válce a válce v Koreji. Ve VDR se v této době projevují snahy o aplikaci čínského komunistického modelu na Vietnam. Dochází ve VDR k překládání děl o maoismu. Zvýšená pozornost je věnována textům o čínské revoluci a jsou vyhledávány metody, které by umožnily aplikovat myšlenky maoismu a třídního boje na podmínky VDR. Taktéž se do literatury zavádí prvky socialistického realismu. (Truong 2012, s. 276-308, Hlavatá, et al. 2018, s.261-268)

K novému válečnému konfliktu se ve Vietnamu schylovalo již od začátku 60. let. Situace v jižním Vietnamu byla chaotická, neboť zde chyběla stabilní politická struktura, a tudíž se začala Národní fronta osvobození jižního Vietnamu – organizace vzniklá na popud

Việt Minhu a známá pod názvem Việt Cộng, na jihu více angažovat. Kromě toho se jižní Vietnam stával více a více závislý na pomoci USA. Po vypuknutí vietnamské války ČLR dala jasně najevo, že stojí na straně VDR a v případě potřeby je připravena zasáhnout, kromě vojenských sil byli do VDR vysláni také techničtí pracovníci a specialisté. Důvodem pro takovouto velkorysost byla snaha o oslabení vlivu SSSR a získání mocenské převahy v rámci vztahů s VDR. Sovětský svaz se do konfliktu odmítl zapojit aktivně, neboť se chtěl vyhnout otevřenému konfliktu s USA. Sovětský svaz i přesto poskytoval VDR hospodářskou a materiální pomoc. Vztahy Číny a VDR se však opět zkomplikovaly v roce 1971 a 1972, kdy se ČLR snažila normalizovat vztahy s USA. VDR se obávala „zrady“ ze strany Číny, tak jak se to již událo na Ženevské konferenci. 27. ledna 1973 byla v Paříži uzavřena dohoda o ukončení války, nicméně definitivně vietnamská válka skončila až 30. dubna 1975, kdy byl vydán příkaz ke kapitulaci jihovietnamské armády. VSR byla oficiálně vyhlášena v červnu 1976. (Goscha 2016, s. 306-377)

3.4 Vztahy Číny a Vietnamu od roku 1976 do současnosti

Vyhlášením Vietnamské socialistické republiky začíná nová etapa v čínsko-vietnamských vztazích. Nutno podotknout, že nezačala právě nejlépe. V období po vyhlášení VSR došlo ke kolektivizaci zemědělství a také k zestátnění soukromých podniků. To ve výsledku znamenalo také omezení vlivu etnických Číňanů, kteří udržovali širokou regionální obchodní síť. Ta se měla stát zdrojem kapitálu pro nově vzniklý stát. V důsledku těchto událostí opustilo velké množství Číňanů Vietnam a došlo také k významnému ochlazení vztahů s ČLR. VSR se následně začala opět více orientovat na Sovětský svaz a státy Východního bloku. Definitivní odklon od ČLR nastal po invazi vietnamských jednotek do Kambodži na začátku roku 1979. Jako odpověď na tyto události, poslala ČLR vojska do oblasti severního Vietnamu. Ke stažení čínských jednotek došlo v polovině března. Přičemž obě strany si nárokovaly vítězství. Hlavním důvodem takovéto reakce ze strany ČLR byl fakt, že považovala Kambodžu za jeden ze svých satelitních států a VSR tudíž zasahovala do čínské sféry vlivu. Jednání VSR bylo odsouzeno i Organizací spojených národů a následně vyústilo v mezinárodní izolaci Vietnamu. Podmínkou normalizace bilaterálních vztahů bylo stažení vietnamských vojsk

z Kambodži, což VSR odmítala po celá 80. léta a do začátku 90. let. (Truong 2012, s. 341-343, Hlavatá, et al. 2018, s. 349-365)

Strategie ČLR se nakonec ukázala být vysoce efektivní. VSR závislá na pomoci Sovětského svazu a zemí Východního bloku se potýkala s vážnými ekonomickými problémy. Změna nastává v 90. letech, kdy se vnitropolitická situace ve Vietnamu pomalu stává neúnosnou. Projevují se snahy o provedení ekonomických reforem po sovětském vzoru, nicméně i přes veškeré úsilí se ekonomická situace zhoršovala. Jediným možným řešením se stalo ukončení ekonomické izolace země. Prvním krokem vedoucím k nápravě bylo stažení vojsk z Kambodži, přičemž oficiální prohlášení bylo vydáno v roce 1988 a zaznamenalo okamžitou odezvu. V roce 1989 se pomoc ze strany SSSR snížila a úplně zastavena byla v roce 1990. Následně po rozpadu SSSR v roce 1991 byla VSR nucena začít budovat vztahy s ostatními státy. (Goscha 2016, s. 396-399, Hlavatá, et al. 2018, s. 365-372)

První kroky k normalizaci vztahů s ČLR byly podniknuty po oboustranném souhlasu již v roce 1990, nicméně oficiálně byly vztahy normalizovány v listopadu 1991. Otázkou však bylo, na jakém principu by měly být ustaveny. Jak ČLR, tak i VSR souhlasily s obnovením a normalizací vztahů, nicméně ani jedna země nechtěla vytvoření speciálního typu vztahů nebo exkluzivního pouta, založeného například na solidaritě mezi socialistickými zeměmi. Pro obě strany měla normalizace bilaterálních vztahů nesporné výhody. Pro ČLR normalizace vztahů s Vietnamem znamenala obnovení mírového soužití po celé délce pozemní hranice a možnost uskutečnit odkládané reformy v Yunnanu a Guangxi. Kromě toho konflikt s VSR nezapadal do nového čínského konceptu pro-reformní, mírové zahraniční politiky a regionální strategie založené na míru a ekonomické spolupráci. Pro VSR se přínosem stala demobilizace armády, rekonstrukce pohraničních oblastí a zejména pak možnost ekonomické spolupráce s ČLR. (Womack 2006, s. 212-237, Hiep 2013, s. 333-368, Vuving 2006, s. 805-824)

Zlepšení bilaterálních vztahů obou zemí se promítlo jak na přístupu Číny k hraničním sporům, tak i na přístupu mezinárodních organizací k VSR. Od roku 1991 se VSR stala členem různých mezinárodních organizací. ČLR se v 90. letech pro Vietnam stala také modelem a inspirací pro úspěšné zavádění ekonomických reforem. Prohlubování vztahů ČLR a VSR však konečný průlom v otázce územních sporů nepřineslo. Největší konflikty,

které si získaly mezinárodní pozornost, proběhly mezi lety 2007-2009 a týkaly se ostrovů v Jihočínském moři. (Goscha 2016, s. 401-440, Hlavatá, et al. 2018, s. 372-389)

To, co však již od počátku determinovalo vztahy Číny a Vietnamu, stejně jako strategie VSR vůči ČLR a naopak, je faktor geografické blízkosti obou zemí, velikost obou zemí a také historie společných vztahů které byly po dlouhou dobu založeny na principu nadřazenosti Číny. Co se velikosti obou zemí týče, je již na první pohled patrné, že síly jsou rozloženy značně asymetricky, což obě země zohledňují v rámci svých strategií zejména ve chvíli, kdy se dostanou do střetu zájmů. Vietnam se snaží o zachování vlastní suverenity, teritoriální integrity a politické autonomie, zatímco využívá výhod plynoucích z geografické a kulturní blízkosti ČLR a ekonomických příležitostí pro své vlastní zájmy. Strategie VSR jsou charakterizovány zejména upouštěním od ideologie a zaváděním flexibilního ekonomického pragmatismu, jakož i a snahou vyvážit vliv Číny navazováním bilaterálních vztahů a uzavírání různých typů dohod o partnerství s ostatními státy. Specifický tvar dostala tato strategie v roce 2006. V současnosti se dohody, které VSR s partnerskými státy uzavírá dělí na tři druhy – komplexní, strategické a strategicko-kooperativní partnerství, přičemž poslední zmiňované je nejdůležitější. Strategicko-kooperativní partnerství VSR uzavřela např. právě s ČLR a Ruskem. (Hiep 2013, s. 333-368, Vuving 2006, s. 805-824, Diplomatic Bluebook 2015, Hlavatá 2018, s. 377-389)

Jak Vietnam, tak i ČLR se v současnosti snaží bilaterální vztahy prohlubovat a zvyšovat také míru vzájemné spolupráce. Obě strany se snaží najít společné východisko ohledně sporů v Jihočínském moři a obnovit vzájemnou důvěru. ČLR, se v průběhu let stala také významným zdrojem zahraničních investic ve VSR a zároveň je významným obchodním partnerem. Problémem je však zvyšující se ekonomická závislost VSR na ČLR, což pro Vietnam představuje určitou bezpečnostní hrozbu. (Goscha 2016, s. 440-461, Hlavatá, et al. 2018, s. 372-389)

4. Čínská lidová republika

4.1 Ústava a základní charakteristika politického režimu

Současná ústava Čínské lidové republiky byla přijata v roce 1982 a následně doplněna v letech 1988, 1993, 1999, 2004 a 2018, což z ní dělá jednu z nejčastěji revidovaných ústav. Jedná se také o dokument, který nastavuje parametry dalšího ideologického, společenského a právního vývoje ČLR. Nové dodatky a revize reflektují kontinuitu vývoje konceptuálního pojetí socialismu v zemi a do značné míry kopírují také transfery moci z jedné hlavy státu na další. Verze ústavy z roku 2018 se skládá z preambule a 4 kapitol, které mají dohromady 143 článků. (NPC Observer 2018, Chen 2004, Ústava ČLR 2018)

Základní charakteristika politického režimu ČLR je jasně nastíněna v preambuli a také v první kapitole ústavy, kde se uvádí že ČLR je socialistickým státem, založeným na socialistickém systému a vedený demokratickou diktaturou lidu. Jakékoliv narušení tohoto systému je považováno za trestné. Důležitým termínem je zde tzv. socialismus s čínskými rysy (中国特色社会主义), který poprvé zavedl Deng Xiaoping, a to v souvislosti s právě probíhajícími reformami. Tento termín nebyl nikdy přesně definován, nicméně obecně se jím označuje široká škála měnících se politických teorií a principů, které reprezentují přizpůsobení marxismu-leninismu na čínské poměry, a to pro specifické časové období. V rámci ústavy je zdůrazněn také význam vedoucí úlohy Komunistické strany Číny, praktikování demokratického centralismu a důležitost učení marxismu-leninismu, Mao Zedongových myšlenek, Deng Xiaopingovi teorie, teorie „Tři zastoupení“, a nově také teorie Vědeckého pohledu na rozvoj a Xi Jinpingova myšlení o socialismu s čínskými rysy v nové éře. (Ústava ČLR 2018, Preambule, článek 1, 2, 3, Chen 2004, Teufel Dreyer 2016, s. 5, 118)

Rokem 1978 začalo pod vedením KSČ v ČLR období vedoucí k ekonomické a relativní politické liberalizaci, přičemž ústava z roku 1982 vznikla právě v reakci na probíhající modernizace a reformy. Hlavní pozornost se proto v rámci tvoření nové ústavy soustředila na téma společenské stability, ekonomického rozvoje a zavádění politiky otevírání se světu, jakož i na vytvoření nového, typicky čínského konceptu socialismu. V návaznosti na rychle se rozvíjející ekonomiku, bylo nutné vytvořit základní legislativní

rámec pro další rozvoj, a který by také ošetřil problematiku nově vzniklého soukromého sektoru a další s tím související legislativy. Právě na tyto problémy se soustředila revize z roku 1988. Ekonomických otázek se týkala i následná revize z roku 1993, v rámci které došlo také ke změně oficiální terminologie. Nově byl zaveden termín socialistická tržní ekonomika a došlo také k zavedení ustanovení požadujících posílení legislativního rámce a makro-ekonomické kontroly ekonomiky. (Chen 2004, Teufel Dreyer 2016 s. 132)

Změny z roku 1999 pak reflektují představy KSČ o povaze pojmu socialismus s čínskými rysy, jakož i její přístup k adopci principů kapitalismu v rámci čínské ekonomiky a dalšího pokračování politiky otevírání se světu. Revize z roku 2004 více méně odrážela transfer politické moci z Jiang Zemina na Hu Jintaoa. Účelem změn, stejně jako v roce 1999, bylo začlenění politických rozhodnutí KSČ do právního systému ČLR. Mimo jiné byla do ústavy začleněna teorie Tří zastoupení, která v zásadě „schvaluje“ kapitalismus, a jejímž autorem není nikdo jiný než Jiang Zemin. Teorie Tří zastoupení také umožnila kooptaci podnikatelů-kapitalistů do stranických struktur. Další dodatky se týkaly např. otázky lidských práv a ochrany soukromého vlastnictví. Revizi podnítl také vznik nové střední třídy, která požadovala ochranu svých práv a zájmů. (Chen 2004, Teufel Dreyer 2016, s. 133-135, 140)

Zdaleka nejkontroverznější však bylo přijetí dodatků k ústavě z roku 2018, které dále upevnily a posílily kontrolu KSČ nad děním v ČLR. Došlo ke zřízení Státní dozorčí komise, tak zvaného protikorupčního orgánu, s rozsáhlými vyšetřovacími pravomocemi. Panují však obavy, že místo aby Státní dozorčí komise postihovala skutečnou korupci, tak se z ní stane hlídací orgán KSČ. Strana by tak nově měla možnost postihnout i osoby mimo stranický systém. Další významnou změnou je pak přidání Hu Jintaovi teorie Vědeckého pohledu na rozvoj a Xi Jinpingova myšlení o socialismu s čínskými rysy v nové éře do Ústavy ČLR a odstranění limitu dvou funkčních období pro výkon funkce čínského prezidenta ve prospěch Xi Jinpinga. (Wei 2018, SINOPSIS 2018)

Způsob fungování politického režimu v ČLR dobře ilustruje například právě proces změny ústavy. Dle čínského práva by měly být dodatky k ústavě navrženy Stálým výborem Všečínského shromáždění lidových zástupců (全国人民代表大会常务委员会) nebo jednou pětinou delegátů tohoto legislativního orgánu, přičemž pro jejich přijetí se musí vyslovit alespoň dvě třetiny delegátů. Proces jako takový nevyžaduje veřejné konzultace. Reálně proces však funguje tak, že Ústřední výbor Komunistické strany Číny

(ÚV KSČ, 中国共产党中央委员会) dodatky k ústavě přijme a následně předloží Stálému výboru VSLZ, který návrh prostuduje a předloží poslancům Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSLZ, 全国人民代表大会) kteří jej schválí. Aby se KSČ vyhnula možnosti předložení návrhů ústavy poslanci, ustanovila v roce 2014 v rámci klíčového stranického dokumentu, že změny ústavy může iniciovat pouze Strana. (Wei 2017)

4.2 Moc výkonná

4.2.1 Prezident

Hlavou Čínské lidové republiky a jejím vrcholným představitelem je prezident. Na post prezidenta může teoreticky kandidovat každý občan ČLR, který má právo volit a dovršil věku 45 let. Od přijetí ústavy v roce 1982 bylo funkční období prezidenta i vice prezidenta stanoveno na pět let, přičemž jedna osoba mohla daný úřad vykonávat pouze dvě funkční období. V únoru roku 2018 však ÚV KSČ podal návrh na zrušení limitu dvou funkčních období pro prezidenta a vice prezidenta ČLR, přičemž tento návrh byl následně v březnu téhož roku přijat. Dle ústavy mají být prezident a vice prezident voleni VSLZ, respektive čínským parlamentem. Prezident by se měl zodpovídat VSLZ a Stálému výboru VSLZ. Na základě výčtu pravomocí, které jsou prezidentovi skrze ústavu uděleny se také zdá, že se jedná o funkci spíše formální. (Ústava ČLR 2018, článek 79-82, Xinhuanet 2018) Nicméně teorie a praxe se od sebe v tomto případě dosti podstatně liší.

Za období od roku 1991 do roku 2018 se na postu prezidenta ČLR vystřídali čtyři státníci. Jedná se o Yang Shangkuna (1988-1993), Jiang Zemina (1993-2003), Hu Jintaoa (2003-2013) a Xi Jinpinga (v úřadu od roku 2013). Po přechodném období v roce 1993 všichni, Jiang Zeminem počínaje, vykonávali současně funkci prezidenta, generálního tajemníka KSČ (中国共产党中央委员会总书记) a také předsedy Ústřední vojenské komise (中国共产党中央军事委员会主席), tedy zastávali tři nejvyšší posty ve státě a ve Straně a koncentrovali tak moc ve svých rukou. Volba prezidenta ČLR ve skutečnosti také neprobíhá tak, jak je uvedeno v ústavě. VSLZ nemá v zásadě žádný vliv na volbu prezidenta a pouze schválí vybraného kandidáta. Reálně dochází k tomu, že stávající

prezident si vybírá svého nástupce, který je současně také členem Stálého výboru Politbyra KSC (中国共产党中央政治局常务委员会), tedy součástí nejužšího kruhu vedení. Stálý výbor Politbyra je svrchovaným orgánem státní i stranické moci. Členové Politbyra, potažmo také možní kandidáti na post prezidenta, tak dostávají čas na vybudování si vlastní mocenské základny a rozšíření své sítě *guanxi* neboli kontaktů. V rámci vedoucích pozic jsou preferovány silné osobnosti, které zaručí jednotnost stranického vedení a také určí charakteristiky dalšího politického vývoje. Legitimitu se pak prezidenti snaží získat skrze formulování nových vedoucích principů a politik, které se posléze stávají součástí ústavy. Aby došlo k usnadnění přechodu moci z jednoho prezidenta na druhého, je vedení KSC ochotno zavést nepatrné politické reformy, jako například věkový limit pro odchod z funkce nebo limity ohledně funkčního období. Jak se ale ukázalo v roce 2018 v případě Xi Jinpinga, změny mohou fungovat i opačně. (Teufel Dreyer 2016, s. 124-147, Shi 2016, Heyes 2012, s. 61)

4.2.2 Vláda

Nejvyšším správním orgánem centrální vlády a státu je Státní rada Čínské lidové republiky (中华人民共和国国务院), která se zodpovídá VSLZ. Hlavním úkolem Státní rady je vykonávat a administrativně ošetřovat politiky připravené Stranou a zároveň má sama teoreticky také zákonodárnou iniciativu. V čele Státní rady stojí premiér, kterého do funkce navrhuje prezident republiky a schvaluje VSLZ. Premiér následně nominuje ostatní členy Státní rady – vice premiéry, rady, ministry, předsedy různých komisí a generálního tajemníka, jehož pravomoci jsou však minimální. Premiérem navržené členy musí taktéž oficiálně schválit VSLZ. Funkční období členů Státní rady je pět let, přičemž se zde uplatňuje limit dvou funkčních období. O počtu členů Státní rady rozhoduje VSLZ. Valná shromáždění Státní rady se konají pravidelně jednou za dva měsíce a výkonná zasedání jednou měsíčně. V mezidobí mezi jednotlivými zasedáními plní funkci Státní rady Stálý výbor složený z premiéra, vice premiérů a radů. Vzhledem k tomu, že funkce ve Státní radě a zejména pak v jejím Stálém výboru jsou považovány za vrcholné vedoucí pozice, téměř vždy je zastávají vrcholní představitelé KSC. Kromě toho členství ve Straně současně determinuje rozhodovací proces členů Státní rady. (Teufel Dreyer 2016, s. 89-92, Ústava ČLR 2018, článek 85-87, 92, China.org.cn 2019a)

Státní rada jako nejvyšší orgán centrální vlády spravuje a dohlíží na samosprávné celky nižších úrovní. Nižší úroveň představuje třicet čtyři vlád na provinční úrovni, což kromě jednotlivých provincií zahrnuje také pět autonomních oblastí, čtyři města pod ústřední správou, Zvláštní administrativní oblasti Hongkong a Makao a Taiwan, ačkoliv ten součástí ČLR v zásadě není. Mezi významné osobnosti čínského politického systému patří také provinční lídři, kteří mají status nejméně na úrovni ministrů. Kromě toho mají jednotlivé provincie také právo přijímat vlastní zákony a směrnice, pokud tyto nejsou v rozporu s národním právem. Další, nižší, úrovně představují kraje, okresy a města a obce. Vládní struktura dvou nejnižších úrovní se do značné míry podobá struktuře centrální vlády. (Teufel Dreyer 2016, s. 89-92, Ústava ČLR, článek 95-122, China.org.cn 2019a, Lawrence, Martin 2013, s. 8)

4.3 Moc zákonodárná

Dle ústavy je nejvyšším orgánem státní moci a také nejvyšším legislativním orgánem ČLR Všečínské shromáždění lidových zástupců, které je v mezidobí mezi jednotlivými zasedáními zastoupeno Stálým výborem. Počet delegátů se pohybuje mezi dvěma až třemi tisíci, přičemž tito jsou voleni v jednotlivých provinciích, autonomních oblastech, městech pod ústřední správou, zvláštních autonomních oblastech a také ze složek ozbrojených sil. Všechny oficiálně uznané etnické menšiny mají ve VSLZ patřičné zastoupení. Delegáti jsou voleni na pětileté funkční období. VSLZ se schází pravidelně jednou ročně, přičemž v případě nutnosti může být zasedání svoláno Stálým výborem, nebo návrhem jedné pětiny delegátů. Mezi pravomoci VSLZ patří dle Ústavy ČLR například volba prezidenta a vice prezidenta republiky, schvalování premiéra a členů Státní rady, volba předsedy Ústřední vojenské komise (中国共产党中央军事委员会) a jejich členů atd., kromě toho má VSLZ pravomoc přijímat zákony, ratifikovat dohody, schvalovat dodatky k ústavě a ustavovat různé komise. Žádný delegát VSLZ nesmí být zatčen nebo souzen bez souhlasu Presidia VSLZ, které je voleno na daném zasedání, nebo bez souhlasu Stálého výboru. Na práci jednotlivých delegátů dohlíží dané volební jednotky. (Ústava ČLR 2018, článek 57-64,70, 74,77, Teufel Dreyer 2016, s. 92-93, Heyes 2012, s. 60-62).

Vzhledem k obrovskému počtu delegátů VSLZ a nízkému počtu zasedání, jsou v podstatě veškeré pravomoci delegovány na jeho stálý orgán čili Stálý výbor, který plní funkci VSLZ v mezidobí mezi jednotlivými zasedáními. Stálý výbor se skládá z předsedy, vice předsedů, generálního tajemníka a dalších členů, přičemž všichni jsou voleni VSLZ a mohou jím být i odvoláni. Funkční období členů Stálého výboru je pět let. U předsedy a vice předsedy platí, stejně jako u funkce premiéra a vice premiéra, limit dvou funkčních období. Celkový počet členů Stálého výboru se pohybuje okolo sto padesáti. Mezi pravomoci tohoto orgánu patří např. interpretace ústavy a zákonů, přijímání a doplňování zákonů, anulování rozhodnutí Státní rady, dohlížení na práci Státní rady, Ústřední vojenské komise, Státní dozorcí rady a Vrchního lidového soudu a prokuratury atd. Stálý výbor se zodpovídá VSLZ, nicméně má také pravomoc odvolávat z funkce delegáty a organizovat volby do VSLZ. (Ústava ČLR 2018, článek 65-67, 69, Teufel Dreyer 2016, s. 92-93, Heyes 2012, s. 60-62).

Hlavní problém však spočívá v tom, že ačkoliv bývá VSLZ označováno za největší parlament na světě, funkci parlamentu jako takového v podstatě neplní. V Ústavě ČLR se uvádí, že VSLZ je nejvyšším legislativním orgánem ČLR. Toto tvrzení však se v praxi nepromítlo a legislativní funkce VSLZ je pouze teoretická. Velký vliv na fungování legislativního procesu má právě Stálý výbor a samozřejmě KSČ. Jako v případě Státní rady, i členové Stálého výboru jsou zároveň také významnými členy vrcholného vedení Strany. Legislativní proces v případě ČLR nevyžaduje interakci mezi státními a stranickými orgány, protože politiky a zákony jsou již formulovány Stálým výborem politbyra KSČ. VSLZ posléze daná rozhodnutí, zákony či politiky pouze schválí. (Teufel Dreyer 2016, s. 92-93, Heyes 2012, s. 60-62).

4.4 Volby a volební systém

Volební systém ČLR je uspořádán hierarchicky, dle pěti úrovní státní správy a je založen na systému lidových shromáždění. Těchto pět byrokratických úrovní také determinuje způsob volby zástupců do jednotlivých lidových shromáždění daných úrovní. Na úrovni okresů, okresních měst, distriktů a krajů jsou kandidáti voleni přímou volbou, avšak na vyšších úrovních, to znamená na úrovni prefektur, provincií a centrální vlády jsou zástupci voleni nepřímo skrze lidová shromáždění o stupeň nižší úrovně. Tímto způsobem

se zajistí, že vrcholné posty ve vládě obsadí ti „správní“ lidé a zůstane zachována také jednotnost vedení. Jednotlivá lidová shromáždění volí nepřímo také různé další činitele dané byrokratické úrovně, kteří se pak podílí na vedení a činnosti exekutivních, legislativních a justičních orgánů. (Jacobs 1991, s. 171-199, China.org.cn 2019b)

Právo volit a kandidovat mají všichni občané ČLR, kteří již dovršili věku 18 let, jsou registrovanými voliči, netrpí žádnou duševní chorobou a nebyla jim odňata politická práva. Volič může volit pro nebo proti kandidátovi, případně může dát hlas jiné osobě. Účast na volbách není povinná. Na průběh přímých voleb dohlíží volební komise dané byrokratické úrovně. V případě nepřímých voleb působí jako kontrolní orgán Stálý výbor a presidium lidového shromáždění dané byrokratické úrovně. Hlasování probíhá tajně a dle oficiálních ustanovení by volby měly probíhat v konkurenčním prostředí. Počet delegátů do VSLZ, zástupců lidových shromáždění provinční úrovně, autonomních oblastí, krajů a autonomních krajů je určován stálým výborem lidového shromáždění příslušné byrokratické úrovně. Součástí členů lidových shromáždění jsou také reprezentanti oficiálně schválených etnických menšin, ozbrojených sil, zvláštních administrativních oblastí Hongkongu a Macaa a případně také Taiwanu. V rámci volebního systému si nelze ne všimnout také rozdílu mezi urbánními a rurálními oblastmi, kdy jeden zástupce rurální oblasti reprezentuje čtyřikrát více občanů než jeden zástupce urbánní oblasti. Toto je odůvodněno nutností zefektivnit činnost státních orgánů. (China.org.cn 2019a,b, Jacobs 1991, s. 171-199)

V rámci přímých voleb může být kandidát jmenován masovou organizací, politickou stranou nebo popřípadě deseti a více voliči. K zapojení místních buněk KSCD dochází i na nejnižších úrovních komunálních voleb. V rámci nepřímých voleb kandidáta jmenuje daná volební jednotka, politická strana, masová organizace nebo více než deset zástupců daného lidového shromáždění. Volby jsou platné v případě, že se k volbám dostavila více než polovina voličů daného volebního obvodu. Pokud tato podmínka splněna nebyla, musí dojít k novým volbám. Pro vítězství musí kandidát získat více než polovinu hlasů všech zúčastněných voličů. Pokud tuto podmínku splní více kandidátů, než je počet křesel, vyhraje ten kandidát, který získal hlasů více. Druhé kolo voleb se koná v případě, že dva kandidáti získají stejný počet hlasů. Jak v přímých, tak i v nepřímých volbách by měl počet kandidátů přesáhnout počet dostupných křesel. (O'Brien, Zhao 2014, s. 213, 215-216, Jacobs 1991, s. 171-199, China.org.cz 2019b)

4.5 Politické strany a stranický systém

Čínská lidová republika není státem jedné politické strany, neboť po formální stránce v ČLR existuje limitovaný pluralismus. Dominantní politickou stranou a pravým mocenským centrem v ČLR je sice KSC, která řídí a zároveň kontroluje veškerý politický vývoj ve státě, avšak oficiálně je povolena činnost dalším osmi politickým stranám, jejichž existence podporuje myšlenku pluralitní spolupráce. Tyto politické strany byly všechny bez výjimky založeny před rokem 1949 a postrádají politickou nezávislost. Mimo to se nijak výrazně nepodílí na rozhodovacím ani legislativním procesu. Jejich členská základna je v porovnání s KSC malá a všechny musely uznat svrchovanost KSC a nesmí být vůči ní v opozici. (Lawrence, Martin 2013, s. 33)

KSC byla založena v roce 1921 a její stranické struktury byly vystavěny po sovětském vzoru. Strana se řídí principy kolektivního vedení, uplatňování demokratického centralismu a principem stranické jednoty. Důvodem pro zavedení systému tzv. kolektivního vedení byla snaha vyhnout se opakování se excesů z období kulturní revoluce. V čele státu i strany tak stojí Politbyro KSC (中国共产党中央政治局), respektive jeho, v současnosti sedmičlenný, Stálý výbor Politbyra Komunistické strany Číny (SVP KSC). Jedná se o hlavní a zároveň nejmocnější rozhodovací orgán, přičemž na vrcholku pomyslné pyramidy stojí generální tajemní KSC, který mimo jiné velí také armádě a rozhoduje o složení Ústřední vojenské komise. Ohledně zásadních rozhodnutí však musí získat souhlas zbytku SVP. Členové SVP také zastávají nejvyšší funkce ve vládě ČLR, např. post premiéra. Politbyro, čítající 25 členů, se nepodílí na řešení každodenních záležitostí, neboť jeho členové zastávají i jiné pozice v rámci státních struktur. (Lawrence, Martin 2013, s. 20-32, china.org.cn 2019c)

Politbyro a SVP odvozují svoji moc od Ústředního výboru KSC, který má pravomoc volit členy těchto dvou stranických orgánů. Ústřední výbor zasedá minimálně jednou ročně, přičemž tato zasedání jsou označována jako pléna. Součástí Ústředního výboru je sekretariát, který funguje jako administrativní orgán Politbyra a SVP. Ústřední výbor KSC je volen na celonárodním sjezdu Komunistické strany Číny (中国共产党全国代表大会), který se koná jednou za pět let a který je formálně svrchovaným orgánem stranické moci. Sjezdu se účastní okolo dvou tisíc delegátů a je svoláván Ústředním výborem, který v mezidobí mezi jednotlivými zasedáními plní jeho funkci. Hlavním úkolem stranického

sjezdu je vyslechnout a přezkoumat zprávy Ústředního výboru, generálního tajemníka strany, který v podstatě určuje priority pro následující období, a také zprávy Ústřední komise pro disciplinární kontrolu – stranického proti-korupčního orgánu. Cílem stranického sjezdu je také diskutovat a rozhodovat o otázkách dalšího směřování strany a volba členů Ústředního výboru a členů Ústřední komise pro disciplinární kontrolu. Nicméně stejně jako v případě VSLZ jsou jeho funkce spíše formální. Po roce 1997 byl pro vrcholné funkce zaveden věkový limit a také limit dvou funkčních období. (Lawrence, Martin 2013, s. 20-32, china.org.cn 2019c)

Místní stranické buňky KSC existují prakticky ve všech úrovních státní správy, v rámci všech oficiálních i polo-oficiálních institucí, ve státem vlastněných podnicích a také na univerzitách. Součástí KSC je v podstatě i Čínská lidově osvobozená armáda (ČLOA, 中国人民解放军), nad kterou si Strana zachovává absolutní kontrolu. Pro ČLOA jsou cíle a zájmy KSC vždy prioritou, zájmy státu a lidu jsou až druhořadé. Hlavním orgánem, skrze který KSC uplatňuje svůj vliv je Ústřední vojenská komise a nástrojem pro ideologickou kontrolu je Generální politické oddělení (*General Political Department*, GDP). Tato instituce odpovídá za politický a ideologický trénink a řeší personální záležitosti armády. GDP a její komisaři pak fungují podobně, jako stranické buňky KSC a prolínají se se všemi úrovněmi armádního velení. (Lawrence, Martin 2013, s. 6,25)

Členství ve straně může teoreticky získat každý občan, který dosáhl věku 18 let, nicméně v praxi se jedná o velice selektivní proces a přijato bývá méně než 15 % z celkového počtu uchazečů. Za nábor nových členů, trénink členů, přidělování úkolů a práce atd. zodpovídá Organizační oddělení (*The Organization Department*). Důvod proč KSC zaznamenává stabilní příliv nových žádostí je ten, že členství ve Straně poskytuje množství výhod, například v rámci kariéry a karierního růstu, a nově také z důvodů vylepšení si společenského kreditu. (Lawrence, Martin 2013, s. 20-32, China.org.cn 2019c)

4.6 Právní systém a moc soudní

Právní systém ČLR představuje kombinaci tradičního konfuciánského modelu adaptovaného na podmínky současného čínského politického režimu a západního právního systému. Zatímco v rámci konfuciánského modelu je kladen důraz na dodržování společenských a morálních norem, západní model je založen na kodifikaci právních norem a jejich řádné aplikaci. Nutnost ve větší míře revidovat a reformovat právní systém vyvstala v souvislosti se zaváděním reformy, s politikou otevírání se Číny světu a také se zaváděním tzv. tržně orientované socialistické ekonomiky. Bylo nutné vytvořit nový legislativní rámec, který by ošetřil, podpořil a také obhájil tyto změny. Dalším problémem, se kterým se čínský právní systém potýká, je přístup KSČ k vymáhání a dodržování práva a zákonů, nad které se povýšila. Justiční orgány například nemohou vyšetřovat členy KSČ bez jejího souhlasu. (Heyes 2012, s. 63-68, Lawrence, Martin 2013, s. 14-18)

Soudní systém ČLR je založen na systému lidových soudů a prokuratur. Nejvyšší úroveň představuje Vrchní lidový soud (中华人民共和国最高人民法院) a Vrchní lidová prokuratura (中华人民共和国最高人民检察院), dále následují lidové soudy a speciální soudy, např. vojenské soudy a prokuratury nižších stupňů. Předseda Vrchního lidového soudu a vrchní prokurátor jsou voleni na pět a jsou omezeni limitem dvou funkčních období. Hlavním úkolem Vrchního lidového soudu je dohlížet na práci soudů nižší instance a je odpovědný VSLZ a jeho Stálému výboru. Soudy nižší instance jsou odpovědné státním orgánům, které je zřizují. Vrchní lidová prokuratura plní taktéž funkci dozorcího orgánu a stejně jako Vrchní lidový soud se zodpovídá VSLZ a jeho Stálému výboru. Lidové prokuratury mají dle ústavy sloužit jako orgány vykonávající právní dohled a měly by fungovat nezávisle. Kromě výše uvedeného systému soudů, existují v ČLR ještě soudy neformální, které se snaží vyřešit spory mezi stranami mediací. (Ústava ČLR 2018, článek 128, 129, 131-140, Heyes 2012, s. 63-68)

Dle ústavy by soudy a prokuratury měly rozhodovat nezávisle a v souladu se zákonem, a nemělo by docházet k intervencím ze strany administrativních orgánů, společenských skupin nebo jednotlivců, nicméně nezávislost soudního systému je pochybná. Na práci soudů, prokuratur a bezpečnostních složek dohlíží také tzv. Stranický výbor pro politiku a právo. Jedná se o stranický orgán, který zajišťuje kontrolu nad justičními orgány a který

může intervenovat ve prospěch stranických zájmů. Veřejně známá je pouze část členů této komise, nicméně její součástí jsou představitelé vrcholných orgánů soudní a státní moci jako například předseda Vrchního lidového soudu, vrchní prokurátor, ministr veřejné bezpečnosti, ministr státní bezpečnosti či ministr spravedlnosti. Systém jako takový také poskytuje minimální ochranu osobních práv jedince proti státu nebo Straně. Častá je také intervence ze strany místních úředníků nebo funkcionářů do soudních procesů. (Heyes 2012, s. 63-68, Lawrence, Martin 2013, s. 7-18)

5. Vietnamská socialistická republika

5.1 Ústava a základní charakteristika politického režimu

Současná verze ústavy Vietnamské socialistické republiky byla přijata v listopadu 2013 na 13. Národním shromáždění a v platnost vešla 1. ledna 2014. Ústava se skládá z preambule a jedenácti kapitol, které mají dohromady 120 článků. Základní charakteristika politického režimu VSR je nastíněna již v první kapitole, kde se jasně uvádí, že VSR je socialistickou zemí jejíž vedoucí ideologií, respektive politickou filozofií, je učení marxismu-leninismu a Ho Či Minovi myšlenky. Je zde také zdůrazněna vedoucí role Komunistické strany Vietnamu, jako jediné oficiálně povolené politické strany. Hovoří se zde také jednotě státní moci, loajalitě armády vůči KSV a o Vietnamské vlastenecké frontě (VVF, Mặt Trận Tổ Quốc Việt Nam) – pravé ruce KSV, a o její roli v rámci politického systému VSR. VVF byla založena v roce 1955. Ačkoliv se oficiálně jedná o samostatnou organizaci, v praxi do značné míry splývá se státními strukturami a kontroluje a ovlivňuje všechny důležité aktivity, jako např. v případě voleb. Předchozí verze ústav pochází z let 1946, 1959, 1980 a 1992 (tato byla doplněna v roce 2001). (Constitutionnet 2019, Ústava VSR 2013, Croissant, Lorenz 2017, s. 379-382, Piknerová, Hlaváček 2009, s. 192-194) Vzhledem k tomu, že se tato práce zaměřuje na období od roku 1991 do roku 2018, soustředím se právě na ústavy z roku 1992 a z roku 2013, neboť jsou pro tuto práci stěžejní.

Pád Sovětského svazu, úsilí o normalizaci bilaterálních vztahů s ČLR a snahy o integraci Vietnamu do mezinárodního politického a ekonomického prostředí vedly v roce 1992 ke

schválení nové ústavy. Cílem vlády bylo dosáhnout liberálnějšího vnitropolitického a ekonomického prostředí, přilákání zahraničních investorů a celkový rozvoj země a bilaterálních vztahů s ostatními zeměmi. Z toho důvodu byl také proces navrhování ústavy otevřenější a transparentnější a v malé míře byla v rámci procesu povolena také účast veřejnosti. Hlavní úpravy ústavy zahrnovaly redukci moci KSV v ekonomické a socioekonomické sféře, potvrzení konceptu orientace na socialistickou tržní ekonomiku a také úprava konceptu soukromého vlastnictví a soukromého sektoru. Verze ústavy z roku 1992 byla doplněna v roce 2001 a to mimo jiné za účelem posílení role Národního shromáždění (Quốc hội), posílení soukromého vlastnictví v rámci ekonomického sektoru a podpory vědeckého a technologického rozvoje, jakož i vzdělávání všeobecně. Proces revize této ústavy pak započal v roce 2011. (Piknerová, Hlaváček 2009, s. 162-197, Constitutionnet 2019)

Původně se počítalo spíše s doplněním stávajícího dokumentu z roku 1992, než s jeho nahrazením novou ústavou. Pro revizi a úpravu ústavy udala vláda dva oficiální důvody, které na první pohled sledují zejména cíl ekonomický, respektive snahy o oživení vietnamské ekonomiky. Prvním udaným důvodem byla nutnost ustavení nového rámce, který by stavěl na úspěších reforem *đổi mới* a podpořil další ekonomický rozvoj země, druhým pak ustavení základního rámce pro budoucí ekonomické projekty a reformy. Nicméně projekt revize ústavy posloužil také politickým cílům vlády, zejména pak politickým cílům KSV. Ta jej využila k re-legitimizaci režimu jako takového a k potvrzení vůdčí role Strany, přičemž např. návrhy na legalizaci dalších politických stran a zavedení politické soutěže byly zamítnuty. Problém do značné míry představuje konflikt mezi snahami o zachování socialistické rétoriky a vedoucí úlohy KSV s úsilím o modernizaci Vietnamu podle globálních standardů, které jsou však založeny na demokratických idejích. Ačkoliv v otázce potřeby reforem panuje mezi veřejností a státem shoda, to samé se nedá říci o jejich rozsahu. Přesněji řečeno, vláda chce zavádět reformy, ale ne tak, aby došlo k porušení statusu quo a k narušení socio-politické stability. KSV má tedy i nadále plnou kontrolu nad veškerým politickým děním a legislativním procesem ve Vietnamu. V rámci schvalovacího procesu nové ústavy, KSV skrze masmédiá, diskuze a shromáždění sledovala, ovlivňovala a směřovala veřejný diskurz. Proběhl také proces veřejných konzultací, který však výslednou podobu ústavy nijak podstatně neovlivnil, což dále posílilo kritiku. (Son 2013a, Son 2013b)

Ačkoliv bylo z původního textu z roku 1992 zachováno ve více méně nezměněné podobě pouze sedm článků, tak nedošlo k žádným výrazným změnám, co se ústavních principů a vládních struktur týče. Komunistická strana Vietnamu i nadále zůstává jedinou legální politickou stranou a došlo také k potvrzení ústřední úlohy státu v rámci ekonomického plánování. Oficiálně došlo k posílení nezávislosti soudního systému, fakticky však soudy podléhají Národnímu shromáždění a Lidovému inspektorátu, tudíž jejich nezávislost a nestrannost je diskutabilní. Nově získaly oficiální ústavní status také Volební komise a Výbor pro audit, avšak chybí širší legislativní rámec, který by zaštiťoval jejich působení. Změny proběhly také v rámci ochrany lidských práv. Avšak ačkoliv ústava z roku 2013 posiluje jejich ochranu, tak je paradoxně současně oslabuje ustanovením o veřejném zájmu, který v případě nutnosti dovoluje jejich restrikcí. (Son 2013a, Son 2013b)

5.2 Moc výkonná

5.2.1 Prezident

Hlavou a vrcholným představitelem Vietnamské socialistické republiky je prezident. Kandidáti na post prezidenta VSR musí být nominováni z řad poslanců Národního shromáždění, které také hlavu státu volí. Funkční období prezidenta je pět let. Po zvolení se prezident Národnímu shromáždění zodpovídá. Pravomoci prezidenta jsou značně limitované a velká část úkonů, které prezident vykonává má spíše formální charakter a vyžaduje zapojení nebo souhlas Národního shromáždění. Výjimku tvoří např. státní návštěvy. Způsob, jakým je prezident volen taktéž přispívá k oslabení pravomocí prezidenta. Kromě toho je prezident VSR také vrchním velitelem ozbrojených sil a předsedou Národní rady pro obranu a bezpečnost, na kterou v případě vyhlášení válečného stavu může delegovat mimořádné pravomoci. K této funkci se pojí s tím související práva. V případě nutnosti zastupuje prezidenta vice prezident, který je taktéž volen z řad poslanců Národního shromáždění. I přes změny v ústavě, se práva a povinnosti vyplývající z funkce prezidenta a vice prezidenta nijak výrazně nezměnily. (Piknerová, Hlaváček 2009, s. 162-197, Ústava VSR 2013, článek 86-93)

Za období od roku 1992 do roku 2018 se na postu prezidenta VSR vystříдалo šest státníků. Jmenovitě se jedná o Lê Đức Anha (1992-1997), Trần Đức Lương (1997-2006), Nguyễn

Minh Triэта (2006-2011), Trương Tấn Sanga (2011-2016), Trần Đại Quanga (2016-2018) a o současného prezidenta VSR Nguyễn Phú Trọnga (v úřadu od roku 2018), který přebral funkci po smrti svého předchůdce. Mezi lety 1981 a 1992 byla funkce prezidenta nahrazena funkcí předsedy státní rady. (Hlavatá, et al. 2018, s. 468)

V souvislosti s funkcí prezidenta VSR je nutno poznamenat také to, že jmenování Nguyễn Phú Trọnga provázely jisté kontroverze, neboť současně zastává funkci generálního tajemníka KSV a funkci prezidenta republiky, což v rámci vietnamské politiky není příliš obvyklé, přestože v rámci ústavy neexistuje článek, který by toto upravoval. Nguyễn Phú Trọng je po Ho Či Minovi a Trường Chinhovi teprve třetí osobou, která současně zastávala obě funkce. Nguyễn Phú Trọng bývá za těchto okolností přirovnáván k Xi Jinpingovi, ačkoliv mezi oběma státníky existují rozdíly. (Hutt 2018) Podrobněji bude toto téma rozebráno v závěrečné analýze.

5.2.2 Vlášda

Vláda je dle Ústavy nejvyšším administrativním orgán VSR a exekutivní orgán Národního shromáždění. Dohlíží na dodržování ústavy, proces implementace zákonů a usnesení a předkládá a formuluje návrhy politik, které mají být předloženy Národnímu shromáždění či Stálému výboru. Dohlíží na běžný chod státu a jednotlivých sektorů a resortů a zároveň vykonávání svých pravomocí a úkolů koordinuje s VVF a ústředními orgány dalších sociálně-politických organizací. Vlášda se sklášda z premiéra, vice premiéra, ministrů a ředitelů agentur na ministerské úrovni, přičemž počet členů vlády není pevně daný. Volba členů vlády spadá do kompetence Národního shromáždění a jmenování členů vlády pak do kompetence prezidenta. Členové vlády jsou voleni na pět let a jejich funkční období odpovídá funkčnímu období poslanců Národního shromáždění. Kromě premiéra nemusí být členové vlády nutně také poslanci Národního shromáždění. Vlášda se zodpovídá Národnímu shromáždění, Stálému výboru Národního shromáždění a prezidentovi republiky. (Bộ Ngoại Giao Việt Nam 2018, Ústava VSR 2013, článek 94-101)

5.3 Moc zákonodárná

Nejvyšším a zároveň jediným legislativním orgánem VSR je Národní shromáždění, které je obdobou jednokomorového parlamentu, v čele se Stálým výborem (Ủy ban thường vụ Quốc hội). Jedná se o pětiset členné těleso, jehož členové – poslanci jsou voleni na pět let. Vzhledem k tomu, že daný počet mandátů nemusí být nutně naplněn, může v praxi dojít k tomu, že počet poslanců je nižší než pět set. Například po volbách do 14. Národního shromáždění v roce 2016 bylo obsazeno celkem 496 křesel, přičemž KSV získala 475 mandátů a nestraníci 21. Národní shromáždění se schází dvakrát ročně nebo častěji, pokud Stálý výbor, prezident či jedna třetina poslanců iniciuje mimořádné zasedání. Mezi pravomoci Národního shromáždění patří volba, jmenování nebo odvolání prezidenta, premiéra, členů vlády a vrchního soudce Nejvyššího lidového soudu (Tòa án nhân dân tối cao) a vrchního prokurátora Lidového inspektorátu (Viện kiểm sát nhân dân tối cao). Ústava dává Národnímu shromáždění také pravomoc schvalovat a doplňovat ústavu a zákony, plánovat a schvalovat státní rozpočet atd. Podle potřeby může Národní shromáždění ustavovat také speciální komise. V současnosti existuje v rámci Národního shromáždění 9 komisí a tzv. Etnická rada, která se zabývá otázkami etnických menšin. (Ústava VSR 2013, článek, 69-85, Piknerová, Hlaváček 2009, s. 162-197, ElectionGuide 2016)

Po zavedení nové ústavy v roce 2013 došlo k vytvoření dvou nových vládních institucí – Národní volební komise a Státního kontrolního úřadu. Obě dvě instituce jsou zřizovány Národním shromážděním. Hlavním úkolem Státního kontrolního úřadu je kontrola řízení a využívání veřejných financí a majetku, přičemž tento orgán by měl působit nezávisle na Národním shromáždění, nicméně zároveň se Národním shromáždění nebo Stálému výboru ze své činnosti zodpovídá. Úkolem Národní volební komise je pak organizace voleb poslanců do Národního shromáždění a dále řízení a organizace voleb poslanců lidových rad na všech úrovních. (Ústava VSR 2013, článek 117-120)

Jak již bylo řečeno, v čele Národního shromáždění stojí Stálý výbor, který představuje jeho stálý orgán a zasedá i mezi pravidelnými parlamentními schůzemi. Členy Stálého výboru jsou předseda, vice předseda a další členové jmenovaní Národním shromážděním, které také rozhoduje o počtu jeho členů. Stálý výbor disponuje značnými kompetencemi

a v podstatě plní funkci Národního shromáždění v době mezi jeho pravidelnými zasedáními. (Ústava VSR 2013, článek 69-85)

Ústava z roku 1992 sice přiřkla klíčové legislativní kompetence Národnímu shromáždění a dodatky k ústavě z roku 2001 pozici a pravomoci tohoto legislativního orgánu v rámci politického systému a státních struktur ještě posílily, avšak hlavním mocenským centrem i nadále zůstává KSV. V minulosti plnilo Národní shromáždění hlavně formální funkci a zároveň bylo považováno za zákonodárný orgán KSV. Jakákoliv debata v rámci legislativního procesu v zásadě neexistovala. Ačkoliv i v současnosti většina návrhů zákonů svým způsobem pochází od KSV, která drží v Národním shromáždění většinu mandátů, tak se Národní shromáždění začíná postupně aktivněji podílet a angažovat v politickém životě. Dochází také k debatám o návrhu zákonů, přičemž tyto přitahují pozornost veřejnosti. Místní samospráva je pak vykonávána skrze lidové rady a lidové komise odpovídajících byrokratických úrovní. (Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63, Thayer 2018, Ústava VSR 2013, článek 69-85)

5.4 Volby a volební systém

V první řadě je nutno uvést, že volby ve VSR hrají při výběru politických vůdců daleko menší roli, nežli je tomu v demokratických politických režimech. Přesto však alespoň v limitované míře poskytují občanům možnost ovlivňovat, podporovat nebo naopak vyjadřovat nesouhlas s politickým děním ve státě. Účast na volbách není povinná. Vietnamská vláda využívá voleb coby legitimizačního nástroje režimu. Úspěchy a neúspěchy kandidátů také poskytují stranickým orgánům KSV cenné informace ohledně potenciálu daných kandidátů, jejich popularity a také preferencí voličů, což lze využít k vybudování vlády s podporou široké veřejnosti. Na druhé straně volby napomáhají také identifikovat potenciální opozici a neloajální voliče. (Croissant, Lorenz 2017, s. 384-387)

V celostátním měřítku jsou bezpochyby nejvýznamnější volby do Národního shromáždění. Pro potřeby voleb bylo vytvořeno celkem 184 volebních obvodů, které se dále dělí na menší jednotky – volební okruhy. Jednotlivé volební obvody mají určený počet zástupců (6-26), přičemž jejich počty se liší podle počtu obyvatel žijících v daném volebním obvodu. Při volbách se využívá většinový, dvoukolový hlasovací systém. Mandát tedy připadne tomu kandidátovi, který získá nadpoloviční většinu hlasů. Druhé

kolo voleb slouží k přerozdělení dosud neobsazených křesel, přičemž kandidát vyhrává prostou většinou, nebo se koná v případě, že se voleb zúčastnilo méně než 50 % registrovaných voličů. (Piknerová, Hlaváček 2009, s. 162-197, Inter-parliamentary Union 2016)

Právo kandidovat do Národního shromáždění má teoreticky každý občan VSR, který již dosáhl věku 21 let. Avšak v praxi kandidátské seznamy předkládá Vietnamská vlastenecká fronta, která současně všechny kandidáty schvaluje a prověřuje. Kandidáty v naprosté většině případů jmenují stranické nebo státní instituce. Členové KSV vždy získávají drtivou většinu všech křesel, nicméně až 10 % členů Národního shromáždění mohou tvořit nestraníci. Způsobilý volit je občan VSR, který dosáhl věku 18 let a netrpí žádnou duševní chorobou. (Croissant, Lorenz 2017, s. 384-387, Inter-parliamentary Union 2016, ElectionGuide 2016)

Místní samospráva je tvořena lidovými radami (Hội đồng Nhân dân) a lidovými výbory (Ủy ban Nhân dân). Volby do lidových rad probíhají každých pět let, přičemž počet jejich členů závisí na počtu obyvatel daného volebního obvodu. Podmínky kandidatury jsou totožné s podmínkami kandidatury do Národního shromáždění, nicméně teorie a praxe se i v tomto případě liší, neboť kandidáti musí být schváleni VVF. Ačkoliv jsou členové lidových rad voleni přímou volbou, předseda a vice předseda jsou voleni již členy dané lidové rady. (Le et. al. 2015, s. 1-6)

5.5 Politické strany a stranický systém

Vietnamská socialistická republika je stát s vládou jedné strany, respektive Komunistické strany Vietnamu, přičemž od roku 1988 není existence jiných politických stran povolena a stejně tak je nelegální aktivně podporovat jakékoliv alternativní společensko-politické organizace či uskupení. A přestože ústavní text do značné míry vyvolává zdání, že ve VSR existuje tradiční systém dělby moci, ve skutečnosti je rozhodujícím elementem KSV, která řídí a kontroluje veškerý politický vývoj ve Vietnamu. Kořeny Strany lze vysledovat do roku 1925, kdy byla Kominternou založena Revoluční liga mládeže vedená Ho Či Minem, současná KSV vznikla až v roce 1976 sloučením severovietnamské Strany pracujících a jihovietnamské Lidové revoluční strany. KSV byla vystavěna na sovětském stranickém modelu a řídí se třemi základními principy – principem kolektivního vedení,

uplatňování demokratického centralismu v rámci rozhodovacího procesu, a principem stranické jednoty. Na počátku 90. let Strana přijala politiku tzv. demokratického centralismu, aby tak docílila názorové a sektorové diverzifikace. Nicméně ve chvíli, kdy je v rámci rozhodovacího procesu dosaženo souhlasu, k názorům jednotlivců se dále nepřihlíží. (Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63, Croissant, Lorenz 2017, s. 379-382, Piknerová, Hlaváček 2009, s. 192-194)

Členství ve Straně s sebou přináší také určité výhody a v případě kariéry ve státní správě, armádě či státních podnicích, je nezbytnou podmínkou. Co se ale od roku 1991 změnilo je socio-demografická diverzita členů KSV. Vzhledem k měnící se struktuře společnosti, přijala původně dělnicko-rolnická strana flexibilní přístup ke kooptaci nových elit do stranických struktur a od roku 2006 začala udělovat členství také podnikatelům a soukromníkům. Nicméně od zavedení ekonomických reforem vyvstalo pro KSV také několik problémů. Názorová neshoda panuje zejména v otázkách ideologických cílů strany, dále pak ohledně rozdílných přístupů k otázce čínsko-vietnamských vztahů a zavádění dalších ekonomických reforem. (Croissant, Lorenz 2017, s. 379-382)

Stranické struktury KSV se nijak výrazně neliší od struktur jiných komunistických stran. Všechny vládní instituce, ministerstva, administrativa, státní podniky, masové organizace i armády mají vnitřní stranické výbory. Vyšší úroveň pak představují okresní a provinční stranické výbory. Vrcholným orgánem KSV je Národní stranický sjezd (Đại hội Đại biểu toàn quốc Đảng Cộng sản Việt Nam), který se koná pravidelně každých pět let. Jedná se o setkání delegátů stranických poboček z celé země. Stranický sjezd oficiálně definuje další směřování stranické linie, tudíž přímo determinuje směřování domácí i zahraniční politiky, avšak v praxi mají delegáti pouze omezený politický vliv, neboť veškeré návrhy politik jsou již předem připravené. V mezidobí mezi jednotlivými stranickými sjezdy se dvakrát až třikrát ročně konají zasedání Ústředního výboru KSV (Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam), kde se projednávají aktuální problémy a otázky. Stálý výbor volí také devatenácti členné Politbyro (Bộ Chính trị Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam), stranický orgán, který je de facto centrem politické moci ve Vietnamu. Zasedání Politbyra jsou tajná a padají na nich všechna důležitá rozhodnutí. V rámci Politbyra pak existuje ještě pěti členný Stálý výbor (Bộ Chính trị Ban Chấp hành Trung ương), jehož členové zastávají nejvyšší posty ve vedení státu i ve Straně. Jedná se o funkce generálního tajemníka KSV (Tổng Bí thư Ban Chấp hành Trung ương), prezidenta republiky, premiéra a předsedy Národního shromáždění. Veškerá důležitá

politická rozhodnutí, která uskuteční prezident, premiér nebo předseda Národního shromáždění musí být nejprve schválena Stálým výborem a Politbyrem. (Croissant, Lorenz 2017, s. 379-382, Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63, Thayer 2018)

5.6 Právní systém a moc soudní

Rokem 1986 oficiálně započalo období zavádění tolik potřebných ekonomických reforem. Nicméně aby bylo možné reformy uskutečnit, bylo nutné nejprve transformovat právní systém VSR tak, aby byl vytvořen základní rámec, který by jejich zavádění podpořil a usnadnil. Z toho důvodu byly přijaty nové právní standardy odpovídající těm mezinárodním. Změny se týkaly obchodního a majetkového práva, ale i vytvoření občanského zákoníku. Kromě toho došlo k transformaci také v oblastech v trestního, správního a procesního práva. (Croissant, Lorenz 2017, s. 382-384)

Dalším horkým tématem pak bylo v 90. letech ustavení nezávislého soudního systému. Takovýto krok by nejen napomohl k re-legitimizaci stávajícího politického režimu, ale došlo by také k vytvoření efektivnějšího protikorupčního nástroje. Nicméně slovní spojení „nezávislé soudnictví“ je v rámci politického režimu VSR v podstatě oxymoron, a to právě vzhledem k povaze daného režimu. Kromě toho samotná ústava VSR dává KSV možnost kontrolovat soudní systém a v určitých případech (např. z důvodu národní bezpečnosti) limitovat práva občanů na spravedlivý soudní proces. Také způsob jmenování soudců se s pojmem „nezávislé soudnictví“ příliš neshoduje. Ministerstvo spravedlnosti nemá pravomoc spravovat soudní systém nebo jmenovat soudce. Problém představuje také nedostatek kvalifikovaných soudců a korupce. (Croissant, Lorenz 2017, s. 382-384, Ústava VSR 2013, článek 102-109)

Soudní systém VSR je tříúrovňový – tzv. lidové soudy fungují na okresní, provinční a národní úrovni. Kromě toho existují také tři odvolací soudy a separátně také systém vojenských soudů. Soudem nejvyšší instance je Nejvyšší lidový soud, který by měl dohlížet na činnost lidových soudů nižší instance. Předseda Nejvyššího lidového soudu je volen na pětileté funkční období Národním shromážděním, kterému se také zodpovídá. V období mezi zasedáními se pak zodpovídá Stálému výboru. Soudci okresních a provinčních soudů jsou jmenováni stranickými výbory na příslušné úrovni, přičemž je nutné schválení stranického výboru vyšší úrovně. Soudci se pak daným stranickým

výborům zodpovídají. (Croissant, Lorenz 2017, s. 382-384, Ústava VSR 2013, článek 102-109)

Spolu se systémem soudů existuje také paralelní systém lidových prokuratur, jehož nejvyšším orgánem je Lidový inspektorát, v čele s vrchním prokurátorem, taktéž voleným Národním shromážděním na pětileté funkční období. Vrchní prokurátor se zodpovídá Národnímu shromáždění, nebo jeho Stálému výboru. Hlavním úkolem této instituce je dohlížet na dodržování a plnění ústavních zákonů a principů. Kromě toho provádí vrchní prokurátor také soudní přezkumy. (Croissant, Lorenz 2017, s. 382-384, Ústava 2013, článek 102-109)

6. Komparativní analýza politických režimů ČLR a VSR

Šestá kapitola představuje závěrečnou část této diplomové práce. Na základě stanovených kritérií zde provedu komparaci politických režimů Čínské lidové republiky a Vietnamské socialistické republiky a poté určím, jaké jsou mezi nimi rozdíly.

6.1 Srovnání ústav a základních charakteristik politických režimů ČLR a VSR

Ústava je, nebo by měla být, základním zákonem a nejvyšší právní normou státu a současně reflektuje také charakteristické rysy jednotlivých politických režimů. Srovnáme-li ústavy ČLR a VSR a charakteristiky jejich politických režimů, zjistíme, že mezi nimi existují jak shody, tak i rozdíly.

Ústavy ČLR (1982) i VSR (1992) shodně vznikly v reakci na zavádění potřebných reforem, přičemž v obou případech bylo nutné vytvořit nový legislativní rámec, který by maximálně usnadnil jejich zavádění a optimálně podpořil jejich fungování. Následné doplňování ústav pak bylo více méně reakcí na aktuální potřeby a problémy se kterými se oba politické režimy potýkaly v souvislosti s ekonomickým a společenským vývojem. Nicméně právě při zavádění nových ústav, ČLR i VSR narazily na stejný problém. Obě země jsou založené na socialistickém systému, kde je dominantní role přisouzena komunistické straně, přičemž zavádění ekonomických reforem šlo ruku v ruce se

zaváděním kapitalistických praktik tržní ekonomiky, které jsou v rozporu s komunistickou ideologií. Proto bylo nutné tyto praktiky obhájit a upravit oficiální terminologii. (Constitutionnet 2019, s. 379-382, Piknerová, Hlaváček 2009, s. 192-194, Son 2013a, Son 2013b, Teufel Dreyer 2016, s. 124-147, Shi 2016, Heyes 2012, s. 61)

Shody můžeme pozorovat také v rámci procesu změny ústavy, neboť ten je celý iniciován a plně kontrolován komunistickou stranou. Zákonodárny orgány ČLR a VSR změny pouze schvalují. Ve VSR, na rozdíl od ČLR, při poslední změně ústavy v roce 2013 proběhly veřejné konzultace, nicméně na konečnou podobu ústavy připomínky veřejnosti neměly žádný vliv. Změny v ústavách však v obou případech slouží také jako nástroj pro opětovnou legitimizaci režimu.

Oba politické režimy fungují také na principu demokratického centralismu a jak ČLR, tak i VSR dokázaly v průběhu času adaptovat ideologii marxismu-leninismu na poměry daného státu, přičemž obě země přidaly ještě specifický soubor politických teorií a principů. V případě VSR byl marxisticko-leninistický základ rozšířen o Ho Či Minovi myšlenky. Co se ČLR týče, je situace poněkud komplikovanější. V rámci ČLR bylo učení marxismu-leninismu rozšířeno o soubor Mao Zedongových myšlenek, Deng Xiaopingovu teorii, teorii „Tří zastoupení“, a nově také teorii Vědeckého pohledu na rozvoj a Xi Jinpingovo myšlení o socialismu s čínskými rysy v nové éře, přičemž soubor těchto politických teorií lze souhrnně označit pojmem socialismus s čínskými rysy. Jedná se o teorie a učení vytvořené prezidenty ČLR. Jediným prezidentem, který v Ústavě ČLR nezanechal svou osobní stopu byl Yang Shangkun. Tyto „přidávky“ k ideologickému základu mají za cíl legitimizovat stranické vedení a vládu skrze myšlenku, že vedoucí představitelé státu a KSČ neustále pracují na rozvoji ČLR. Zásadní rozdíl mezi ústavami ČLR a VSR tedy spočívá zejména v tom, že zatímco ideologický základ v Ústavě VSR zůstává prakticky neměnný, tak Ústava ČLR funguje jako dokument, který nastavuje parametry dalšího ideologického, společenského a právního vývoje ČLR, přičemž nové dodatky a revize reflektují kontinuitu vývoje pojetí socialismu v zemi. (Constitutionnet 2019, s. 379-382, Son 2013a, Son 2013b, Teufel Dreyer 2016, s. 124-147, Shi 2016, Heyes 2012, s. 61)

6.2 Srovnání moci výkonné

Hlavou a vrcholným představitelem ČLR i VSR je prezident republiky. Dle ústav obou zemí se jedná o funkci spíše formální, přičemž pravomoci spojené s tímto úřadem jsou poměrně limitované. Nicméně v případě ČLR od roku 1993 zastávali všichni prezidenti bez výjimky také post generálního tajemníka KSC a post předsedy Ústřední vojenské komise. Až do roku 2018 byl prezident omezen také limitem dvou funkčních období, avšak v loňském roce došlo k odstranění tohoto omezení ve prospěch stávajícího prezidenta Xi Jinpinga. K Xi Jinpingovi začal být po svém zvolení přirovnáván také prezident VSR Nguyễn Phú Trọng, který převzal úřad v roce 2018 po smrti svého předchůdce Trần Đại Quang. Důvodem pro toto srovnání je, že Nguyễn Phú Trọng je současně také generálním tajemníkem KSV, tedy číslem jedna v KSV. Současné vykonávání těchto dvou funkcí není sice ve VSR zákonem nijak upraveno nebo zakázáno, ale v rámci vietnamské politiky se jedná o situaci poměrně neobvyklou. Spekuluje se také, zda VSR nebude následovat čínský model, kde se veškerá moc v podstatě koncentruje v rukou jednoho muže. Toto však bude možné posoudit až s odstupem času. (Ústava ČLR 2018, Ústava VSR 2013, Hutt 2018, Xinhuanet 2018, Teufel Dreyer 2016, s. 124-147)

Volba prezidenta v obou zemích probíhá víceméně obdobným způsobem, avšak v případě ČLR se zdá intervence Strany daleko zřetelnější a otevřenější, nežli je tomu v případě VSR. Kandidáti na prezidenta VSR jsou vybírání z poslanců Národního shromáždění, které následně hlavu státu také volí. Nicméně vzhledem k tomu, že Národní shromáždění se řídí rozhodnutími KSV, je otázkou, do jaké míry je možnost vybírat mezi danými kandidáty svobodná. V případě ČLR se způsob volby prezidenta ani vzdáleně neblíží pravidlům stanovenými ústavou. VSLZ, které má teoreticky moc nominovat kandidáty a volit prezidenta tuto funkci reálně nevykonává a ani nemá žádný vliv na volbu, v zásadě pouze schválí předem vybranou osobu. V rámci ČLR dochází k tomu, že stávající prezident si vybírá svého nástupce. Ten bývá členem SVP KSC. To danému kandidátovi dává možnost vybudovat si potřebnou mocenskou základnu. Teoreticky všichni členové SVP jsou v zásadě kandidáty na post budoucího prezidenta republiky. V rámci vedení jsou preferovány silné osobnosti, které zaručí jednotnost stranického vedení a také určí charakteristiky dalšího politického vývoje. Legitimitu se pak snaží získat skrze formulování nových vedoucích principů a politik, které se posléze stávají součástí ústavy.

(Ústava VSR 2013, článek 94-101, Teufel Dreyer 2016, s. 124-147, Shi 2016, Heyes 2012, s. 61)

Co se vlád ČLR a VSR týče, jejich zákonem stanovené funkce a struktura jsou si dosti podobné. Vlády obou zemí jsou považovány za nejvyšší správní a administrativní orgány a oficiálně se zodpovídají národním parlamentům. Nicméně jelikož se jedná o vrcholné funkce, jsou na pozice ve vládě jmenováni ve většině případů vysocí představitelé KSČ a KSV, což také determinuje veškerá rozhodnutí. Navíc právě z tohoto důvodu není prakticky možné, aby došlo k otevřenému konfliktu mezi prezidentem republiky a premiérem. V případě ČLR navíc funkci premiéra zastává muž číslo dvě SVP KSČ. (Ústava VSR 2013, článek 94-101, Teufel Dreyer 2016, s. 89-92, Ústava ČLR 2018, článek 85,86, 87, 92, China.org.cn 2019a)

6.3 Srovnání moci zákonodárné

Národní jednokomorový parlament je dle ústavy nejvyšším orgánem legislativní moci jak v ČLR, tak i ve VSR. Vzhledem k vysokému počtu poslanců je parlament v obou případech mezi jednotlivými zasedáními zastupován stálým výborem. (Ústava VSR 2013, Ústava ČLR 2018) Hlavní problém obou parlamentů je v zásadě stejný – funkci parlamentu, tak jak ji chápeme v pojetí západní demokracie totiž ani jeden neplní.

V Ústavě ČLR se uvádí, že VSLZ je nejvyšším legislativním orgánem ČLR. Toto tvrzení však se však do praxe nepromítlo a legislativní funkce VSLZ je pouze teoretická. Velký vliv na fungování legislativního procesu má právě Stálý výbor a samozřejmě nejvyšší orgány KSČ. Jako v případě Státní rady, i členové Stálého výboru jsou zároveň také významnými členy vrcholného vedení Strany. Legislativní proces v případě ČLR nevyžaduje interakci mezi státními a stranickými orgány. Politiky a zákony jsou již předem formulovány SVP KSČ. VSLZ posléze daná rozhodnutí, zákony či politiky pouze schválí. (Ústava ČLR 2018, Teufel Dreyer 2016, s. 92-93, Heyes 2012, s. 60-62)

Co se VSR týče ústava z roku 1992 sice přiřkla klíčové legislativní kompetence Národnímu shromáždění a dodatky k ústavě z roku 2001 pozici a pravomoci tohoto legislativního orgánu v rámci politického systému a státních struktur ještě posílily, avšak hlavním mocenským centrem ve VSR i nadále zůstává KSV. Přesto lze pozorovat jistý

posun kupředu a v omezené míře také snahy o politickou reformu. V minulosti jakákoliv debata v rámci legislativního procesu v zásadě neexistovala. A ačkoliv i v současnosti většina návrhů zákonů pochází z dílny KSV, tak se Národní shromáždění začíná postupně aktivněji podílet a angažovat v politickém životě. O návrhu zákonů se debatuje, přičemž tyto diskuze přitahují pozornost veřejnosti. (Ústava VSR 2013, Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63)

6.4 Srovnání volebního systému

Volební systémy ČLR a VSR se v určitých bodech bezpochyby liší, to, co mají oba státy společné je ale fakt, že při výběru politických vůdců hrají volby daleko menší roli, nežli je tomu u demokratických politických režimů. Nejvyšší představitelé státu a vlády nejsou totiž voleni přímou volbou. V případě VSR tyto představitele volí Národní shromáždění, jehož poslanci sice byli zvoleni přímo občany, nicméně současně byli také řádně prolustrováni a schváleni Vietnamskou vlasteneckou frontou, pravou rukou vietnamské komunistické strany. V případě ČLR pak o obsazování nejvyšších vládních funkcí rozhoduje Politbyro KSC. Přímé volení jsou pouze zástupci orgánů dvou nejnižších byrokratických úrovní. Přesto však volby alespoň v limitované míře poskytují občanům obou zemí možnost ovlivňovat, podporovat nebo naopak vyjadřovat nesouhlas s politickým děním ve státě. Současně politické režimy v obou zemích využívají voleb coby legitimizačního nástroje režimu. (Croissant, Lorenz 2017, s. 384-387, Piknerová, Hlaváček 2009, s.192-194, Jacobs 1991, s. 171-199, China.org.cn 2019b)

6.5 Srovnání politických stran a stranických systémů

Srovnáváme-li systém politických stran ČLR a VSR, pak narazíme na jeden poměrně výrazný rozdíl. VSR je stát s vládou jedné politické strany, respektive KSV, přičemž existence jiných politických stran není povolena a taktéž je nelegální aktivně podporovat jakékoliv alternativní společensko-politické organizace. Navíc veškeré návrhy na povolení činnosti dalších politických stran jsou vždy zamítnuty. Oproti tomu v ČLR po formální stránce existuje limitovaný pluralismus. Dominantní politickou stranou a

pravým mocenským centrem je KSČ, která, tak jako KSV, řídí a zároveň kontroluje veškerý politický vývoj ve státě, nicméně zároveň v duchu myšlenky pluralitní spolupráce povoluje činnost dalších osmi politických stran. ČLR je tedy státem s vládou jedné strany pouze „neoficiálně“. (Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63, Piknerová, Hlaváček 2009, s.192-194, Lawrence, Martin 2013, s. 8)

Co se stranických struktur a hlavních orgánů KSČ a KSV týče, ty se od sebe nijak výrazně neliší. Obě strany také zastávají shodně principy kolektivního vedení, řídí se principem stranické jednoty a uplatňují v rámci rozhodovacího procesu demokratický centralismus. Obě komunistické strany si udržují pevnou kontrolu nad armádními složkami. V souvislosti s rostoucí socio-demografickou diverzitou společnosti a také v rámci strategie přežití obě původně dělnicko-rolnické politické strany zaujaly flexibilní přístup ke kooptaci nových elit a začaly členství udělovat také uchazečům z řad intelektuálů a podnikatelů. Příliv žadatelů o členství ve Straně je v případě obou států také stabilní. Důvody jsou však spíše pragmatické nežli ideologické. Členství ve straně totiž poskytuje nemalé výhody, například při budování kariéry. Ve VSR je členství v KSV dokonce v případě některých zaměstnání vyžadováno. V případě ČLR pak kromě kariéry, lze nově členstvím ve Straně získat kladné body i v systému společenského kreditu. (Croissant, Lorenz 2017, s. 379-382, Van Arkadie, Mallon 2004, s. 56-63, Thayer 2018, Lawrence, Martin 2013, s. 1-39)

6.6 Srovnání právního systému a moci soudní

Při srovnání právního systému, který je v případě ČLR i VSR kombinací tradičního a západního modelu a moci soudní dojdeme k jednoznačnému zjištění, že nic takového jako nezávislý soudní systém v rámci zkoumaných politických režimů neexistuje. Navíc závažným problémem, se kterým se oba politické režimy potýkají na všech byrokratických úrovních je korupce. Ustavení nezávislého soudnictví by sice napomohlo k re-legitimizaci politických režimů a vytvoření efektivnějších protikorupčních orgánů, nicméně by se obě komunistické strany připravily o významný kontrolní prostředek. Dle ústav obou států, mají KSV i KSČ možnost kontrolovat soudní systém a v určitých případech, nebo v rámci stranických zájmů mohou limitovat práva občanů na spravedlivý soudní proces nebo ovlivnit výsledek procesu tak, aby vyhovoval zájmům Strany. Stejně

tak se s pojmem nezávislý soudní systém neslučuje ani způsob jmenování soudců a prokurátorů. V případě ČLR navíc existuje speciální stranický orgán, tzv. Stranický výbor pro politiku a právo, který zajišťuje kontrolu nad justičními orgány a může se přímo zapojovat do soudních procesů. Celkově pak soudní systém ČLR i VSR v zásadě poskytuje pouze malou ochranu jedince vůči státu nebo Straně. (Croissant, Lorenz 2017, s. 382-384, Heyes 2012, s. 63-68, Lawrence, Martin 2013, s. 7-18)

Závěr

Tématem této magisterské práce bylo vytvořit komparaci politických režimů ČLR a VSR, za období od roku 1991 do roku 2018 a určit, jaké jsou mezi nimi rozdíly. Tyto státy jsem si vybrala z toho důvodu, že jsem považovala za zajímavé srovnávat politické režimy dvou zemí, ve kterých komunistická strana představuje dominantní politickou sílu, popřípadě je jedinou povolenou politickou stranou v daném státě. Vzájemné vztahy obou zemí navíc sahají hluboko do minulosti, přičemž Čína výrazně ovlivnila vývoj ve Vietnamu.

V rámci své práce jsem se v první řadě zaměřila na srovnání ústav ČLR a VSR, neboť ty představují základní právní normu státu a také na srovnání základních charakteristik obou politických režimů. Dále jsem pak porovnávala moc výkonnou, zákonodárnou a soudní, volební systém a stranický systém obou zemí. Zde jsem dospěla ke zjištění, že co je psáno, není v případě ČLR a VSR dáno. Ačkoliv oba ústavní texty do značné míry vyvolávají zdání existence tradiční dělby moci, ve skutečnosti je v obou státech ve všech ohledech rozhodujícím elementem komunistická strana, která řídí veškerý politický vývoj a kontroluje všechny složky moci výkonné, zákonodárné i soudní. Celkově je možné tuto situaci shrnout tak, že výkonná, zákonodárná a soudní moc vypadají silně na papíře, ale v praxi jsou slabé, nemluvě o problému s vsudypřítomnou korupcí. Problém do značné míry v ČLR i ve VSR představuje také konflikt mezi snahami o zachování si socialistické rétoriky a vedoucí úlohy komunistické strany a zachováním si flexibilního přístupu k potřebným reformám a soudobým problémům, které s sebou přináší ekonomický a společenský vývoj.

Jeden z rozdílů mezi politickými režimy ČLR a VSR představuje také způsob, jakým přistupují k procesu re-legitimizace. Politický režim VSR se snaží dosáhnout legitimacy skrze zavádění omezených politických reforem, jako např. zvyšováním pravomocí Národního shromáždění a skrze volby, jejichž průběh je však také plně kontrolován KSV. Oproti tomu politický režim ČLR kromě voleb využívá také konceptu spolupráce s dalšími politickými stranami a jako legitimizační nástroj slouží také formulování nových vedoucích principů a politik. (Croissant, Lorenz 2017, s. 384-387, Lawrence, Martin 2013, s. 8) Jedním z horkých témat pro rok 2018 v souvislosti s daným tématem bylo také zvolení Nguyễn Phú Trọnga, generálního tajemníka KSV, prezidentem VSR.

Tímto pro mnoho lidí vyvstala také otázka, zdali se politický režim VSR rozhodl následovat čínského příkladu. Nicméně tuto otázku budeme moci upokojivě zodpovědět až s určitým časovým odstupem.

Na závěr je třeba říci, že téma komparace politických režimů ČLR a VSR je velice obsáhlé. V této práci jsem se v podstatě dotkla pouze povrchu dané problematiky. Celkově se jedná o komplexní problematiku, která by si zasloužila podrobnější výzkum a větší pozornost.

Resumé

The aim of this master thesis was to analyse the political regimes of the PRC and the Socialist Republic of Vietnam during the period of 1991-2018 and to determine their differences. China and Vietnam were selected for the purpose of this analysis for the reason that they represent countries with the Communist Party as the dominant force, or the only political party permitted. Furthermore, both countries have a history of bilateral relations with China playing a significant role in the development of Vietnam.

In the analytical section I primarily compare the basic characteristics and differences between the political regimes. Attention has been paid to both countries' constitutions as it represents the State's basic rule of law. Executive, legislative, judicial, electoral and party systems were also compared. The analysis led to the conclusion that although both constitutional texts largely give the appearance of the existence of a traditional division of power, in fact, the Communist Party which controls all political developments and components of executive, legislative and judicial system is the decisive element in both States. To a large extent, both countries face the problem of balancing their efforts to preserve socialist rhetoric and the Party's leadership role while maintaining a flexible approach towards necessary reforms and the contemporary challenges brought about by today's economic and social development. The analysis revealed the main difference between the political systems in their approach towards the process of re-legitimization. Vietnamese political regime seeks to achieve legitimacy through the introduction of limited political reforms, such as increasing the powers of the National Assembly and via elections which are fully controlled by Communist Party of Vietnam. On the other hand, apart from the electoral system, the PRC's political regime uses the concept of cooperation with other political parties and the formulation of new guiding principles and policies as a legitimizing tool.

Comparison of political regimes of the PRC and the Vietnam is a very extensive task and this study merely scratches the surface. Overall, this is a complex issue worthy of further attentive and detailed research.

Použitá literatura

BALÍK, Stanislav, KUBÁT Michal. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Dokořán, 2004. 167 s. ISBN 8086569896.

CABADA, Ladislav; KUBÁT, Michal, a kol. *Úvod do studia politických věd*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-63-7. Kapitola Politické režimy – formy vlády.

CARNEY, Matthew. Leave no dark corner. ABC [online]. 2018 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.abc.net.au/news/2018-09-18/china-social-credit-a-model-citizen-in-a-digital-dictatorship/10200278>

Constitution of the People's Republic of China 中华人民共和国宪法. *NPC Observer: Covering the National People's Congress and its Standing Committee* [online]. 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://npcobserver.com/lawlist/constitution/>

CROISSANT, Aurel a Philip LORENZ. *Comparative politics of southeast Asia: an introduction to governments and political regimes*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2017. ISBN 978-331-9681-818.

Constitutional history of Vietnam. *Constitutionnet* [online]. Stockholm: International IDEA [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://constitutionnet.org/country/constitutional-history-vietnam>

CPC proposes change on Chinese president's term in Constitution. *Xinhuanet* [online]. 2018 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: http://www.xinhuanet.com/english/2018-02/25/c_136998770.htm

ČÍNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA. *Constitution of the P.R.C. (2018)*. 2019. Dostupné z: https://www.chinalawtranslate.com/%E4%B8%AD%E5%8D%8E%E4%BA%BA%E6%B0%91%E5%85%B1%E5%92%8C%E5%9B%BD%E5%AE%AA%E6%B3%95-2018%E5%B9%B4/?lang=en#_Toc534196901

DREYER, June Teufel. *China's political system: modernization and tradition*. Ninth Edition. Boston: Pearson, [2015]. ISBN 978-0-205-98181-6.

FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 665 s. ISBN 8071062499.

GOSCHA, Christopher E. *Vietnam: A new history*. New York: Basic Books, 2016. ISBN 9780465094363

HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN 80-864-3295-5.

HIEP, Le Hong. Vietnam's Hedging Strategy against China since Normalization. *Contemporary Southeast Asia* [online]. 2013, 35(3), 333-368 [cit. 2019-03-19]. DOI: 10.1355/cs35-3b. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43281263>

HLAVATÁ, Lucie, IČO, Ján, KARLOVÁ, Petra, KUČERA, Karel, STRAŠÁKOVÁ, Mária, ŠIMEČKOVÁ, Šárka. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018. 552 s. ISBN 978-80-7422-496-6

HUTT, David. Vietnam's Communist Chief Is No Xi Jinping. In: *The Diplomat* [online]. 2018 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2018/11/vietnams-communist-chief-is-no-xi-jinping/>

CHEN, Jinafu. The Revision of the Constitution in the PRC: A great leap forward or a symbolic gesture?. *China Perspectives* [online]. 2004 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/2922#tocto1n1>

China After Mao, Contemporary Issues. HAYES, Louis D. *Political systems of East Asia: China, Korea, and Japan*. New York: M.E. Sharpe, 2012, s. 55-78. ISBN 978-0-7656-1786-6.

China's Political System: The Central Administrative System. *China.org.cn* 2019a [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <http://www.china.org.cn/english/MATERIAL/28847.htm>

China's Political System: The Election System. *China.org.cn* 2019b [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <http://www.china.org.cn/english/Political/26325.htm>

China's Political System: The Party in Power. *China.org.cn* 2019c [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <http://www.china.org.cn/english/Political/26151.htm>

JACOBS, Bruce J. Elections in China. *The Australian Journal of Chinese Affairs* [online]. 1991, (25), 171-199 [cit. 2019-04-09]. DOI: 10.2307/2158636. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2158636>

JENCO, Leigh. Revisitig Asian Values. *Journal of the History of Ideas* [online]. University of Pennsylvania Press, 2013, 74(2), 237-258 [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43291300>

KIM, So Young. Do Asian Values Exist? Empirical Test of the Four Dimensions of Asian Values. *Journal of East Asian Studies* [online]. Cambridge University Press, 2010, 10(2), 315-344 [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/23418824>

KŘÍŽEK, Václav. *Křížkův slovník latinsko-český*. 3. Praha: I. L. Kober, 1889.

LAWRENCE, Susan V. a Michael F. MARTIN. Understanding China's Political System. *Congressional Research Service* [online]. 2013 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/R41007.pdf>

LE, Quang Truong, Tan Phuong VU, Anastasia YANG a Dai Hai VO. *The distribution of powers and responsibilities affecting forests, land use, and REDD+ across levels and sectors in Vietnam: A legal study*. Bogor Barat: CIFOR, 2015, s. 1-6. ISBN 978-602-387-012-7.

LONDON, Jonathan D. Politics in Contemporary Vietnam: Party, State and Authority Relations [online]. New York: Palgrave, 2014, s. 1-20 [cit. 2019-01-30]. ISBN 978-1-137-34753-4. Dostupné z: <http://blog.jonathanlondon.net/wp-content/uploads/2014/04/London-Jonathan-2014-Politics-in-Contemporary-Vietnam.pdf>

O'BRIAN, Kevin J. a Suisheng ZHAO, ed. *Grassroots Elections in China*. New York: Rutledge, 2014. ISBN 978-0-415-57157-9.

PIKNEROVÁ, Linda a Pavel HLAVÁČEK. Politický systém Vietnamu. ŠANC, David a Marek Ženíšek. *Pacifická Asie: Z politologické perspektivy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 162-197. ISBN 978-80-7380-234-9.

Political system. *Bo Ngoai Giao Viet Nam: Ministry of Foreign Affairs* [online]. 2018 [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: http://www.mofa.gov.vn/en/tt_vietnam/nr040810155159/index_html/view

ŘÍCHOVÁ, Blanka. Přehled moderních politologických teorií. Praha: Portál, 2006. 303 s. ISBN 80-7367-177-8

SCRUTON, Roger. Slovník politického myšlení. Brno: ATLANTIS, 1989. 184 s. ISBN 80-7108-013-6

SHI, Weijian. China's Leadership Transitions: Successor's Dilemma and Paradox of Institutionalization. *Synergy: The Journal of Contemporary Asian Studies* [online]. 2016 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://utsynergyjournal.org/2016/02/12/chinas-leadership-transitions-successors-dilemma-and-paradox-of-institutionalization/>

Si Ťin-pching do čínské ústavy: další posilování centralizace moci. *SINOPSIS: Čína v kontextu a souvislostech* [online]. 2018 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://sinopsis.cz/si-tin-pching-cinske-ustavy-dalsi-posilovani-centralizace-moci/>

Socialist Republic of Viet Nam, Ministry of Foreign Affairs: Diplomatic Bluebook 2015. Hanoi: National Political Publishing House, 2016.

Socialist Republic of Viet Nam: Government Portal [online]. Viet Nam Government Portal: ©2019 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <http://www.chinhphu.vn>

Socialist Republic of Vietnam: Election for Quoc-hoi (Vietnamese National Assembly). *ElectionGuide: Democracy Assistance and Election News* [online]. Washington, 22. 5. 2016 [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <http://www.electionguide.org/elections/id/2766/>

SON, Bui Ngoc. Reflections on Vietnam's constitutional revision: are we walking the talk?. *Constitutionnet* [online]. 27. 11. 2013a [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://constitutionnet.org/news/reflections-vietnams-constitutional-revision-are-we-walking-talk>

SON, Bui Ngoc. Vietnam's new Constitution: A Charter for Comprehensive Renovation?. *Constitutionnet* [online]. 12. 12. 2013b [cit. 2019-04-02]. Dostupné z: <http://constitutionnet.org/news/vietnams-new-constitution-charter-comprehensive-renovation>

The National People's Congress of the People's Republic of China [online]. General Office©2019 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/news/index.htm>

THAYER, Carlyle A. "Vietnam: Expanded Powers for the President-Secretary General". *Mémoires d'Indochine* [online]. 2018 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://indomemoires.hypotheses.org/30474>

TRUONG, Buu Lam. *A Story of Viet-nam*. 3rd edition. Denver: Outskirts Press, 2012. ISBN 9781432750206

VAN ARKADIE, Brian a Raymond MALLON. Political institutions and economic management. *Viet Nam – a Transition Tiger?* [online]. ANU Press, 2004, s. 56-64 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt2jbjk6.13>

VIETNAMSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA. *1992 Constitution of the Socialist Republic of Vietnam*. 1992. Dostupné z: <http://www.vietnamlaws.com/freelaws/Constitution92.pdf>

VIETNAMSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA. *The Constitution of the Socialist Republic of Vietnam*. 2013. Dostupné z: http://constitutionnet.org/sites/default/files/tranlation_of_vietnams_new_constitution_en_uk_2.pdf

Viet Nam Quoc-Hoi (National Assembly): Electoral system. *Inter-parliamentary Union* [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: http://archive.ipu.org/parline/reports/2349_B.htm

VUVING, Alexander L. Strategy and Evolution of Vietnam's China Policy: A Changing Mixture of Pathways. *Asian Survey* [online]. 2006, 46(6), 805-824 [cit. 2019-03-20]. DOI: 10.1525/as.2006.46.6.805. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2006.46.6.805>

WEI, Changhao. Annotated Translation: 2018 Amendment to the P.R.C. Constitution (Version 2.0). *NPC Observer* [online]. 2018 [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <https://npcobserver.com/2018/03/11/translation-2018-amendment-to-the-p-r-c-constitution/>

WEI, Changhao. Explainer: China to Amend the Constitution for the Fifth Time (UPDATED). *NPC Observer: Covering the National People's Congress and its Standing Committee* [online]. 25. 1. 2017 [cit. 2019-04-9]. Dostupné z: <https://npcobserver.com/2017/12/27/explainer-china-to-amend-the-constitution-for-the-fifth-time/>

WOMACK, Brantly. *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*. New York: Cambridge University Press, 2006. ISBN 13-978-0-521-85320-0.

ZAKARIA, Fareed. Asian Values. Foreign Policy [online]. Slate Group, 2002, (133), 38-39 [cit. 2019-02-18]. DOI: 10.2307/3183552. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3183552>